

PK-YRITYYSBAROMETRI KEVÄT 2017

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. AINEISTO	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto.	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	16
3.7 Henkilökunnan määrä	17
3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	18
3.9 Tuonti	19
3.10 Tuotantokustannukset	20
3.11 Inflaatio-odotukset	21
4. PK-YRITYSTEN KEHITTYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	22
4.1 Kasvu	22
4.2 Uusiutuminen	24
4.3 Kansainvälistyminen	25
5. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	27
5.1 Pk-yritysten rahoitus	27
5.2 Maksuvaikeudet	32
5.3 Työllistäminen ja osaavan työvoiman turvaaminen	33
5.4 Suhdannelanteeseen sopeutuminen ja kehittämisen haasteet	35
5.5 Omistajanvaihdokset	37
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	38
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	40

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- pääekonomisti **Mika Kuismanen**
- ekonomisti **Petri Malinen**
- ekonomisti **Sampo Seppänen**

Julkaisun ulkoasu ja taitto:
graafinen suunnittelija Lea Hult
Painopaikka: EuraPrint Oy

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Kevään 2017 Pk-yritysbarometri perustuu 4 800 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä, työvoiman saatavuutta sekä investointeja ja rahoitustilannetta.

Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 13.2.2017

Mikael Pentikäinen
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Mika Niemelä
talousjohtaja
työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pienten ja keskisuurten yritysten odotukset lähiajan suhdannekehityksestä ovat positiiviset, mutta kasvu jää hitaaksi. Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat syksyn 2016 barometriin verrattuna vähäiset, mutta positiiviset. Talous on kasvu-uralla ja suhdannenäkymien saldoluku nousi kolmella yksiköllä. Näin varovainen muutos oli pieni pettymys. Vähäiseen muutokseen vaikuttaa osaltaan vientikysynnän hidas liikkeellelähtö, jota kotimarkkinoiden kehitys ei kykene täysin kompensoimaan. Lisäksi työmarkkinoiden nollalinja ja vähitellen liikkeelle lähtevä inflaatio leikkaavat yksityistä kulutusta.

Pk-yrityksistä 44 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja yhdeksän prosenttia pelkää niiden heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli prosenttiyksikön vähemmän ja vastavasti heikkeneviä suhdanteita ennakoivia kaksi prosenttiyksikköä enemmän.

Kannattavuus normalisoituu mutta investoimaan ei riehaannuta

Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat kohonneet samaan aikaan kun talouskasvu on vähitellen kiihtynyt. Saldoluku nousi syksystä kaksi yksikköä ja on nyt 25. Odotukset kannattavuudesta alkavat normalisoitua ja lähestyä hyvien taloudellisten olojen tasoa.

Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä ovat hieman aiempaa positiivisemmat, mutta edelleen hyvin alhaiset. Kaikilla päätoimialoilla on kuitenkin enemmän investointejaan lisääviä yrityksiä kuin niitä, joissa investoinnit laskevat. Investointien saldoluku nousi syksystä vain yhden yksikön, päättyen lukemaan neljä.

Hieman yllättäen voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten investointiodotuksia peilaava saldoluku ei kohentunut suhteessa edelliseen barometriin. Tämä saattaa kertoa kasvuodotusten laskeumisesta. Lisäksi on huomattavaa, että näistä pk-yrityksistä hieman aiempaa useampi aikoo vähentää investointejaan.

Pk-yrityksiin syntyy uutta työtä

Taloudellisten olojen paraneminen ei näy välittömästi yhtä suurena muutoksena pk-yritysten henkilöstöodotuksissa, koska yritykset ovat sinitelleet heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Pk-yritysten lähiajan positiivisten suhdanneodotusten perusteella voidaan kuitenkin olettaa,

että yrityksiin alkaa syntyä uusia työpaikkoja. Odotusten saldoluku nousi syksystä kolme yksikköä saaden arvon 17.

Työllistämismahdollisuuksia helpottaa jossain määrin se, että näkemykset palkkojen kehityksestä ovat säilyneet kohtuullisen maltillisina. Nousua syksyn barometriin nähden ei ole havaittavissa, vaan palkkojen arvioidaan kohoavan samalla nopeudella kuin lopputuotehintojen.

Kasvua innovaatioista, uusiutumista ja kansainvälistymisestä

Kasvat, innovatiiviset yritykset ovat tärkeitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Kasvuhakuisien pk-yritysten määrä on säilynyt kohtuullisena talouskasvun jatkuessa. Voimakkaasti kasvuhakuisia pk-yrityksiä on 11 prosenttia. 39 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 18 prosentilla ei ole tavoitteena kasvaa. Tällaisten yritysten osuus on yllättäen kääntynyt lievään kasvuun.

Yritystoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi on tärkeä huolehtia reaalisesta kilpailukyvyistä. Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä jatkuvasti.

Keskeinen keino kehittämisessä ja uudistumisessa ovat innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys. Yritysten tiukka talous on viime vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen. Taloustilanteen paraneamisen seurauksena jo reilu kolmannes yrityksistä aikoo kasvattaa tuotekehityspanostuksiaan.

Kansainvälistyminen on keskeinen kasvun väylä. Pk-yritykset ovat sisäistäneet tämän näkökulman yhä paremmin. Jo 23 prosentilla pk-yrityksistä on kansainvälistä liiketoimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 65 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on noussut selvästi.

Voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset erottuvat selkeästi joukosta, kun niistä yli 50 prosenttia hakee kasvua kansainvälisiltä markkinoilta. Kasvuhakuisien yritysten joukossa vastaava määrä on 27 prosenttia. Pk-yritysten kansainvälistymisen edistämisen voidaan näin ollen katsoa tukevan suoraan myös kasvua ja työllisyyttä.

Perinteisesti vientiodotuksissa ja toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja

lyrkkii. Tämän barometrin mukaan viennin määrän odotetaan kuitenkin nousevan seuraavan vuoden aikana vain maltillisesti.

Pk-yritysten rahoituksessa edelleen pullonkauloja

Pankkitoiminnan tiukka sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta.

Suurimmat muutokset yritysrahoituksen saatavuudessa vaikuttaisivat ainakin hetkellisesti olevan takana. Rahoituksen yleinen saatavuus ei näyttäisi muuttuneen oleellisesti, koska 29 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana.

Yrityksiltä kysyttiin, olisivatko ne tarvinneet rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, mutta eivät hakeneet sitä. Tulos yllätti: lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on suuri verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yrityksistä ainoastaan kolme prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että merkittävä osa rahoitusta tarvitsevista pk-yrityksistä jättää hakeutumatta sitä.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman enemmän kuin edellisen barometrin aikaan. Nyt 26 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta. Rahoituksen hakuaikomusten taustalla ovat havainnot talouden nousun jatkumisesta ja sitä seuraava investointiaktiiviteetin kasvu. Kasvun epätasaisuudesta kertoo kuitenkin se, että rahoitusta käyttöpääomaksi hakevien osuus on hieman noussut edellisestä barometrasta. Pk-yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 14 prosenttia hakee sitä yrityksen heikosta taloustilanteesta johtuvaksi käyttöpääomaksi.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen.

Vaikka vähitellen vaikuttaisi siltä, että luottopolitiikan suurimmat muutokset olisivat tällä erää ohi, lähes puolet barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on edelleen kiristynyt. Rahoittajien

luottopolitiikka on muuttunut hyvin laajasti. Aiempaa kovempien vakuusvaatimusten ja marginaalien nousun ohella myös oman pääoman vaatimus on kasvanut.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tällä kertaa pk-yrityksistä lähes joka kuudennella jäi tärkeitä investointi-, kehitys-, markkinointi- tai muita hankkeita toteutumatta rahoituksen heikon saatavuuden vuoksi.

Tässä barometrissa kysyimme ensimmäistä kertaa sitä, miten yritys käyttäisi yllättäen saamansa yhtä kymmenesosaa viime vuoden liikevaihdosta vastaavan rahasumman. Selvästi yleisimmät käyttökohteet olisivat investoinnit ja jättäminen yrityksen käyttöön varareserviksi. Osinkojen maksumun tätä rahaa käyttäisi vain yhdeksän prosenttia pk-yrityksistä.

Osaavan työvoiman puute uhkaa kasvua

Kysyttäessä yrityksiltä työllistämisen esteistä hieman yli kolmannes vastaa taloudellisen tilanteen olevan epävakaa ja kysynnän riittämätöntä. Erityisesti teollisuusyritykset kokevat kysynnän riittämättömyyden olevan merkittävä työllistämisen este. Myös työn sivukulujen suuruus ja työvoiman heikko saatavuus estävät yrityksiä palkkaamasta lisää henkilökuntaa. Tämä ongelma korostuu erityisesti kasvuhaluisten yritysten kohdalla.

Lähes puolella yrityksistä osaavan työvoiman puute rajoittaa kasvua. Joka kymmenes yritys ilmoittaa osaavan työvoiman heikon saatavuuden olevan yrityksen kasvun merkittävin este ja noin 40 prosentilla yrityksistä kyseinen tekijä rajoittaa jossain määrin kasvua.

Onnistunut omistajanvaihdos on mahdollisuus

Jokainen yrittäjä joutuu jossakin vaiheessa pohtimaan, mitä yritykselle tapahtuu, kun itse ei enää aktiivisesti pyöritä sitä. Noin 40 prosenttia yrityksistä harkitseekin yrityksestään luopumista seuraavan 10 vuoden aikana.

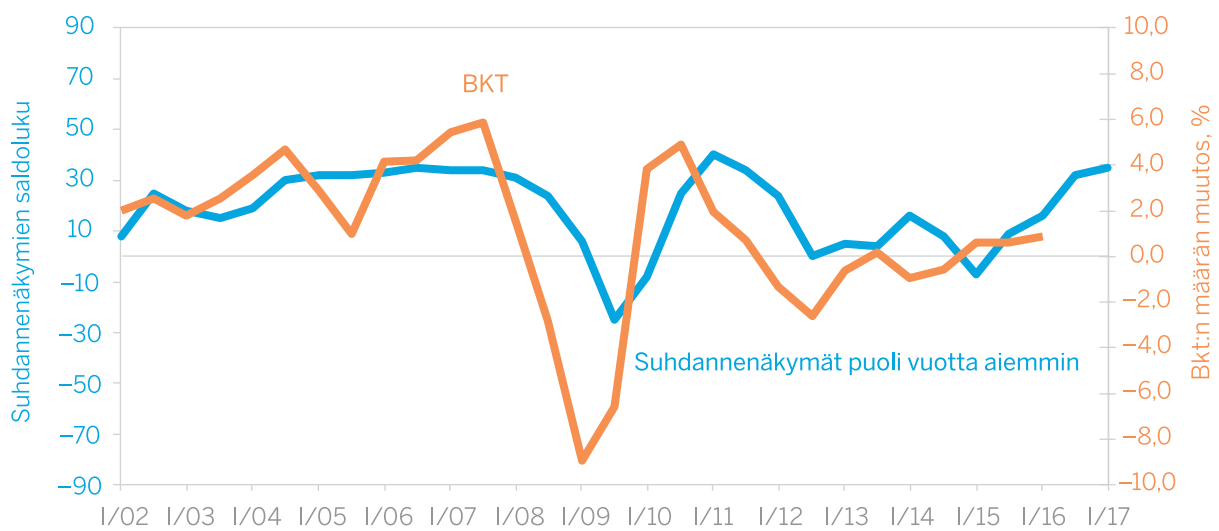
Liiketoiminnan siirtäminen yrityskaupan, sukupolvenvaihdoksen tai muun omistajanvaihdoksen kautta luo yrityksen toiminnalle mahdollisuuden jatkaa. Omistajanvaihdoksessa tarve ulkopuoliselle rahoitukselle on suuri, sillä 80 prosenttia toimijoista tarvitsisi laajentumiseensa rahoitusta ulkoisesta lähteestä.

1. Aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä uusiutumista.

Taloustutkimus Oy toteutti kevään 2017 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä joulukuun 2016 ja tammikuun 2017 välisenä aikana. Kyselyyn vastasi 4 761 suomalaisen pk-yrityksen edustajaa. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Fonectan Kohdistamiskone B2B -yritysrekisteristä ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteristä.

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymät ja BKT:n määrän muutos

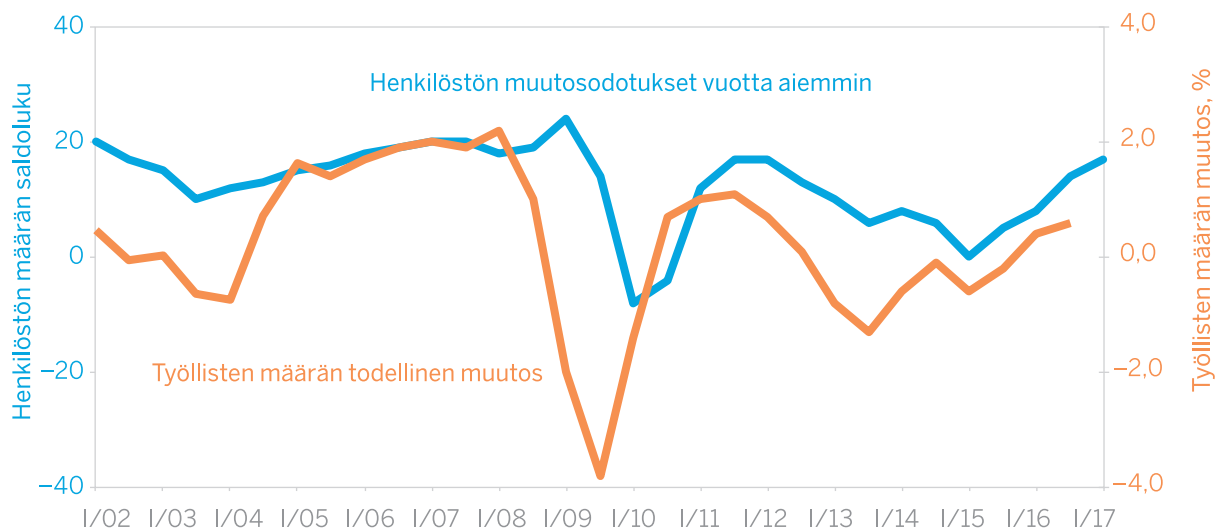
tä. Otoksessa on kiintiöity yritysten toimiala (TOL 2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pienten ja keskiuurten yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talous-

politiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Talouskehityksen aallonpohja on nyt ohitettu, ja odotuksissa on positiivista virettä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyyden muutos

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	654	14
	Rakentaminen	565	12
	Kauppa	828	17
	Palvelut	2 714	57
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	2 810	59
	5–9 henkilöä	765	16
	10–19 henkilöä	574	12
	20–49 henkilöä	354	7
	50+ henkilöä	258	5
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	1 865	39
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	858	18
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	552	12
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	328	7
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	206	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	456	10
	5 miljoonaa euroa tai yli	462	10
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	534	11
	Pääkaupunkiseutu	269	6
	Uusimaa	421	9
	Varsinais-Suomi	374	8
	Satakunta	164	3
	Kanta-Häme	236	5
	Päijät-Häme	124	3
	Pirkanmaa	463	10
	Kymenlaakso	185	4
	Etelä-Karjala	93	2
	Etelä-Savo	206	4
	Pohjois-Savo	99	2
	Pohjois-Karjala	209	4
	Keski-Suomi	252	5
	Etelä-Pohjanmaa	298	6
	Pohjanmaa	222	5
	Keski-Pohjanmaa	158	3
	Pohjois-Pohjanmaa	200	4
	Kainuu	74	2
	Lappi	180	4
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	1 387	29
	1990–1999	1 182	25
	2000–2009	1 622	34
	2010–	1 813	38
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	498	11
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1 872	39
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 447	30
	Ei kasvutavoitteita	790	17
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	122	2
YHTEENSÄ		4 761	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2015 noin 284 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä kasvoi noin 800:lla.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2015 lähes 93,4 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan 99,8 prosentissa.

Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toissa vuonna 379 miljardia euroa. Maltillisesta talouskehityksestä huolimatta yritysten yhteenlaskettu liikevaihto laski. Laskua kertyi edellisestä vuodesta noin kaksi prosenttia. Pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2015 oli 58 prosenttia. Kasvua tässä on yksi prosenttiyksikkö verrattuna edelliseen vuoteen.

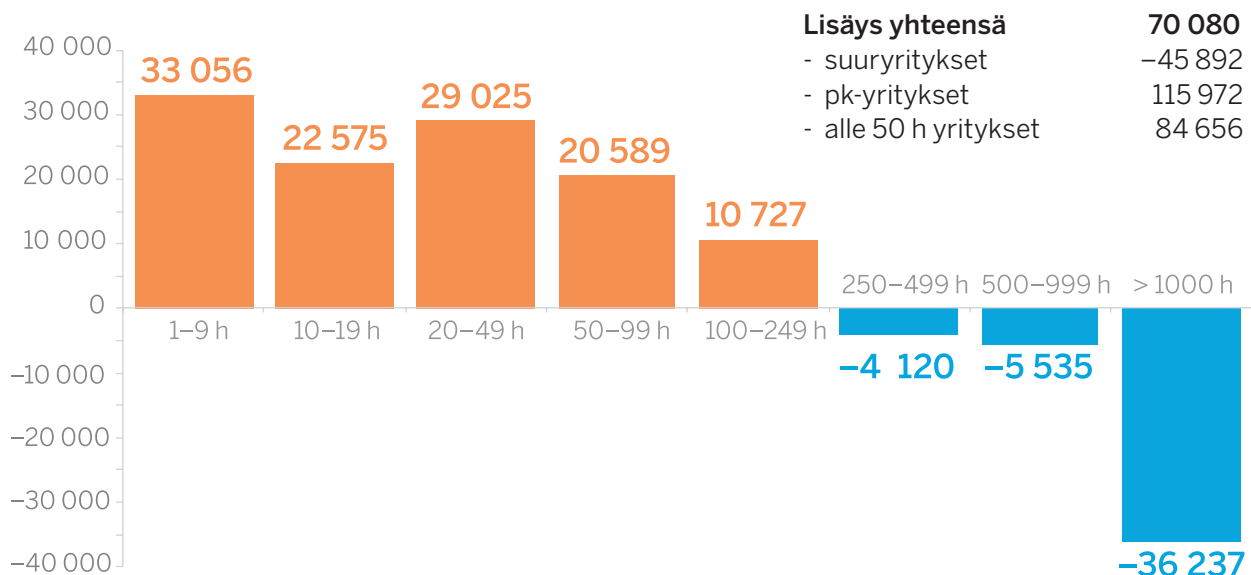
Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä-, ja kalatalous) työllistivät toissa

vuonna 1 370 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten eli 1–9 henkeä työllistävien yritysten osuus tästä työllisten määrästä oli neljännes ja koko pk-sektorin 66 prosenttia.

Vuosina 2001–2015 yritysten työpaikkojen nettolisäys kertyi kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi mikroyrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2015 selvästi pienempi kuin vuosituhannen alussa. Suuryritysten työllisten määrän laskua selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että kasvuaan yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2015

Lähde: Tilastokeskus 2015
Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa-, metsä- ja kalatalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat syksyn 2016 barometriin verrattuna maltilliset, mutta positiiviset. Talous on kasvu-uralla, ja kasvun odotetaan edelleen jatkuvan. Suhdannenäkymien saldoluku nousi kolmella yksiköllä. Näin varovainen odotusten paraneminen oli pieni pettymys. Vähäisen muutokseen vaikuttaa osaltaan vientikysynnän hidas liikkeellelähtö, jota kotimarkkinoiden hyvä kehitys ei kykene täysin kompensoimaan. Lisäksi työmarkkinoiden nollalinja ja vähitellen liikkeelle lähtevä inflaatio leikkaavat yksityistä kulutusta. Pk-yrityksistä 44 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja yhdeksän prosenttia pelkää niiden heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli prosenttiyksikön vähemmän ja vastaavasti heikkeneviä suhdanteita ennakoivia kaksi prosenttiyksikköä enemmän.

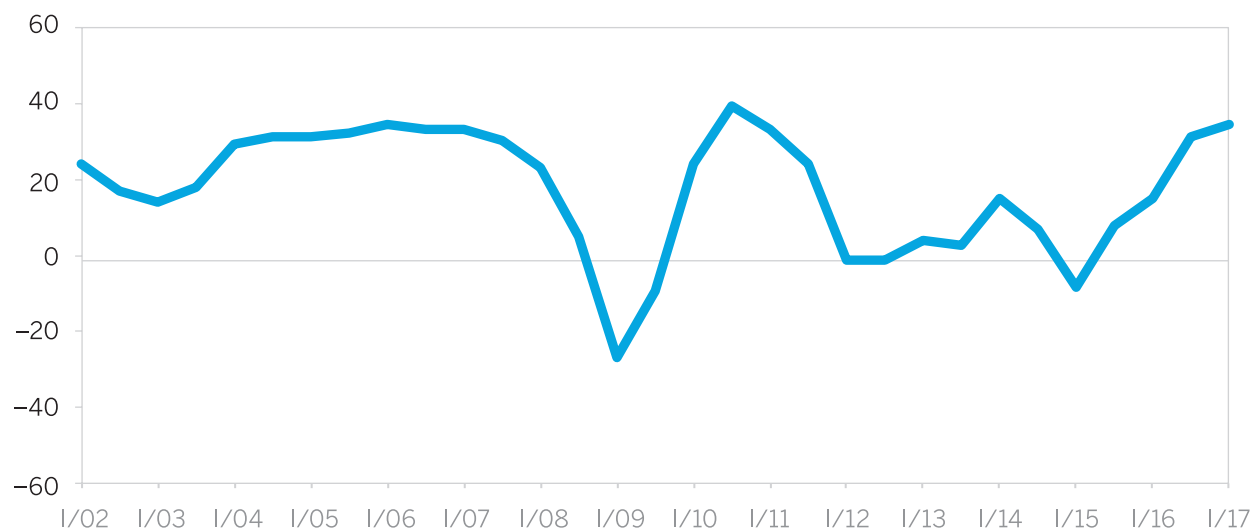
Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku nousi viisi prosenttiyksikköä tasolle 32. Kaikilla muillakin toimialoilla tapahtui positiivinen muutos. Korkein saldoluku on teollisuudessa. Rakentamisen ja palvelujen

odotukset ovat lähes yhtä hyvät kuin teollisuudessa. Suurimmasta positiivisesta muutoksesta huolimatta tilanne kaupassa on edelleen hieman muita toimialoja heikompi. Kokonaisuudessa tulos kertoo kaikkien toimialojen näkymien parantuneen hieman aiemmasta.

Tuloksissa näkyy talouden pirstyminen selvästi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Pk-yritysten suhdannetilanne on kehittynyt positiivisesti. Nyt 44 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan paremmat kuin vuosi sitten, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 42 prosenttia. Tilanne on parantunut ennen kaikkea teollisuusyrityksissä, joista peräti 49 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista parempi.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on säilynyt pitkälti samanlaisena kuin edellisissä barometreissä. Hieman suuremmat pk-yritykset ovat lähitulevaisuuden suhteen ainakin jossain määrin optimistisempia kuin mikroyritykset. Kaikkien yritysten odotukset ovat kuitenkin vahvasti positiiviset. Tämä kertoo sen, että talous on kasvu-uralla.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	44	47	9	35
Toimialoittain				
Teollisuus	47	46	7	40
Rakentaminen	45	47	8	37
Kauppa	44	44	12	32
Palvelut	44	47	9	35
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	88	11	1	87
Kasvuhakuiset	57	39	4	53
Asemansa säilyttäjät	32	57	11	21
Ei kasvutavoitetta	14	69	17	-3
Toimintansa lopettavat	7	43	50	-43
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	40	50	10	30
5–9 henkilöä	47	45	8	39
10–19 henkilöä	52	41	7	45
20–49 henkilöä	53	40	7	46
yli 50 henkilöä	55	42	3	52
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	37	53	10	27
1990–1999	39	50	11	28
2000–2009	43	47	10	33
2010 jälkeen	55	38	7	48

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

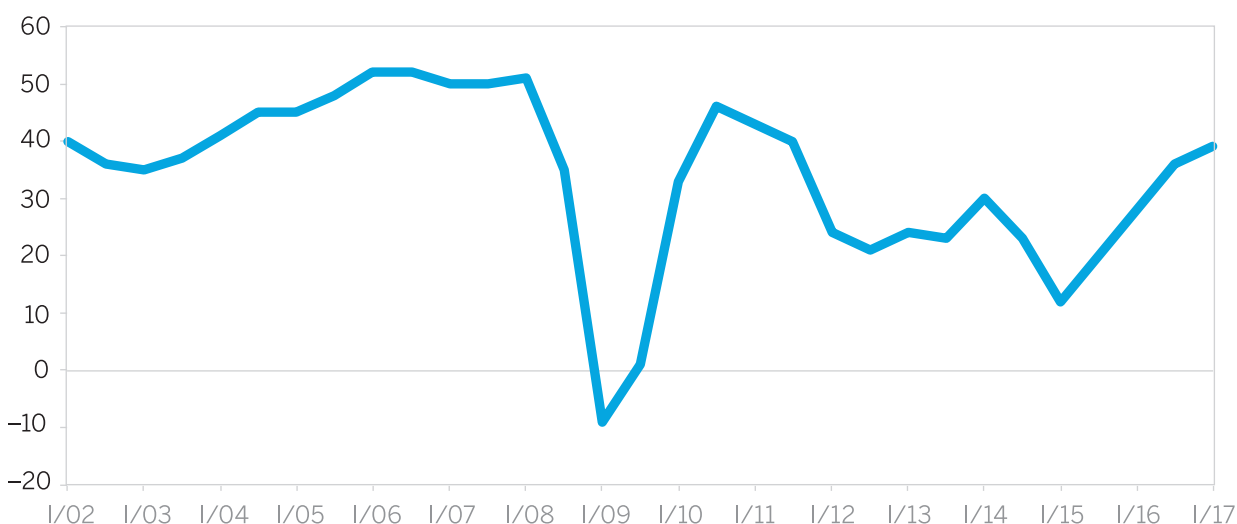
Odotukset liikevaihdon kehityksestä vastaavat pitkälti yleisiä suhdanneodotuksia ja ovat saavuttaneet tason, jolla ne ovat olleet pidemmällä aikavälillä. Saldoluku nousi syksystä lievästi. Tällä kertaa nousua kertyi kolme yksikköä, kun saldoluku on 39. Tämä taso on jo lähellä hyvän talouskehityksen aikaista keskiarvoa. Kotimarkkinoiden riskeistä huolimatta kaupan liikevaihto-odotuksen nousivat voimakkaimmin. Saldoluku nousi kahdeksan yksikköä arvoon 40. Korkeimmat odotukset ovat teollisuudessa, jossa saldoluku saa arvon 48.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan aika lähellä

talousennusteita. Tälle vuodelle tehtyjen talousennusteiden mukaan Suomen bruttokansantuotteen kasvun ennustetaan olevan maltillista.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Vaikka erityisen merkittäviä eroja eri kokoluokan yritysten välillä ei ole, pienimpien, alle viisi henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat hieman muita heikkommat. Pienemmistä yrityksistä joka kuudes uskoo liikevaihtonsa pienevän seuraavan 12 kuukauden aikana, kun osuus suuremmissa yrityksissä jää viiteen prosenttiin.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	52	35	13	39
Teollisuus	58	32	10	48
Rakentaminen	45	41	14	31
Kauppa	54	32	14	40
Palvelut	52	36	12	40

3.3 KANNATTAVUUS

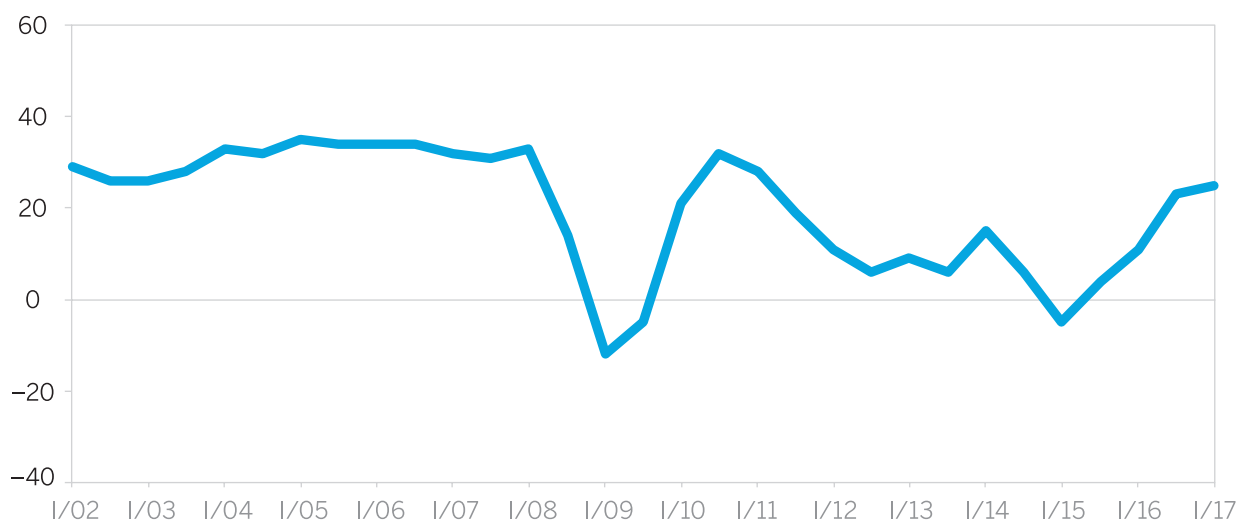
Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat lievästi kohonneet samaan aikaan kun talouskasvu on vähitellen kiihtynyt. Saldoluku nousi syksystä kaksi yksikköä ja on nyt 25. Odotukset kannattavuudesta alkavat vähitellen normalisoitua ja lähestyä hyvien taloudellisten olojen tasoa, joka on 30 yksikön luokkaa.

Odotukset ovat kehittyneet kaikilla toimialoilla samansuuntaisesti. Nopeinta kehitys on ollut rakentamisessa, jossa saldoluku nousi kevästä viisi yksikköä ja on nyt 24. Korkeimmat kannattavuusodotukset ovat tuttuun tapaan teollisuudessa, jossa saldoluku nousi kolme yksikköä arvoon 32.

Kaupan alan odotusten kehitys on jatkunut positiivisena. Pitkään muita heikommista näkymistä kärsinyt kauppa on saavuttamassa kannattavuusodotuksissa vähitellen muut toimialat, kun odotukset nousivat syksystä kaksi yksikköä ja on nyt 21.

Kokoluokittain tarkasteltuna suurempien pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat jossain määrin positiivisemmat kuin mikroyritysten odotukset. Suurimmista pk-yrityksistä jo lähes kaksi kolmesta odottaa kannattavuutensa parantuvan, mutta erot eri kokoluokkien välillä ovat tasaantuneet aiemmista vuosista.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	40	45	15	25
Teollisuus	45	43	13	32
Rakentaminen	38	48	14	24
Kauppa	38	45	17	21
Palvelut	40	46	14	26

3.4 VAKAVARAIUUS

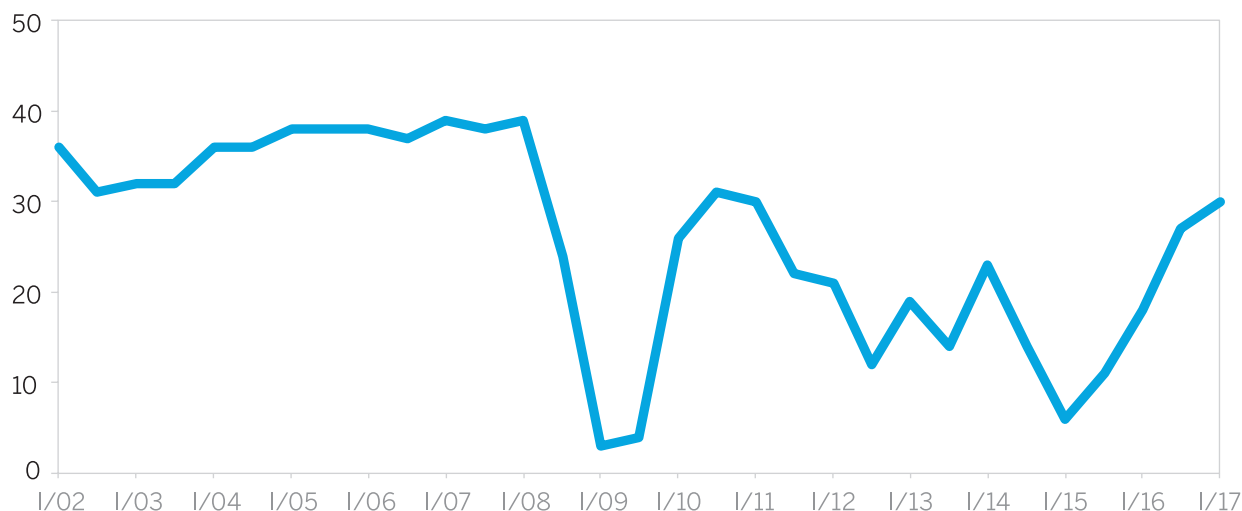
Pk-yritysten odotukset vakavaraisuudesta ovat parantuneet edelleen. Vaikuttaa siltä, että useita vuosia jatkuneen epävarman talouskehityksen negatiivinen vaikutus pk-yritysten vakavaraisuuteen olisi korjaantumassa. Odotukset kannattavuuden paranemisesta nostavat odotuksia vakavaraisuuden kehityksestä. Tällä kertaa saldoluvin nousu jäi kuitenkin maltillisemmaksi kuin viime syksynä. Saldoluku nousi viime syksystä kolme yksikköä tasolle 30. Vaikka taso on edelleen jonkin verran pitkäaikaisen tason alapuolella, voidaan tilannetta pitää kohtuullisen hyvänä.

Positiiviset muutokset koskivat kaikkia toimialoja, mutta suurin muutos tapahtui teollisuudessa. Teollisuuden saldoluku nousi syksystä 13 yksik-

köä saaden arvon 37. Kaupan saldoluku on arvolla 28 toimialoista matalin, mutta siinäkin nousua oli kolme yksikköä. Kokoluokittain tarkasteltuna erot vakavaraisuudessa ovat selvästi tasaantuneet, vaikka edelleen mikroyritysten odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat alhaisemmat kuin suuremmilla pk-yrityksillä.

Yrityksen perustamisvuoden perusteella enintään seitsemän vuotta toimineissa yrityksissä odotetaan positiivisempia vakavaraisuuden muutoksia kuin muissa yrityksissä. On kuitenkin huomattava, että barometrissa mitataan vakavaraisuuden muutoksen suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	39	52	9	30
Teollisuus	42	53	5	37
Rakentaminen	38	54	8	30
Kauppa	38	52	10	28
Palvelut	39	52	9	30

3.5 INVESTOINNIT

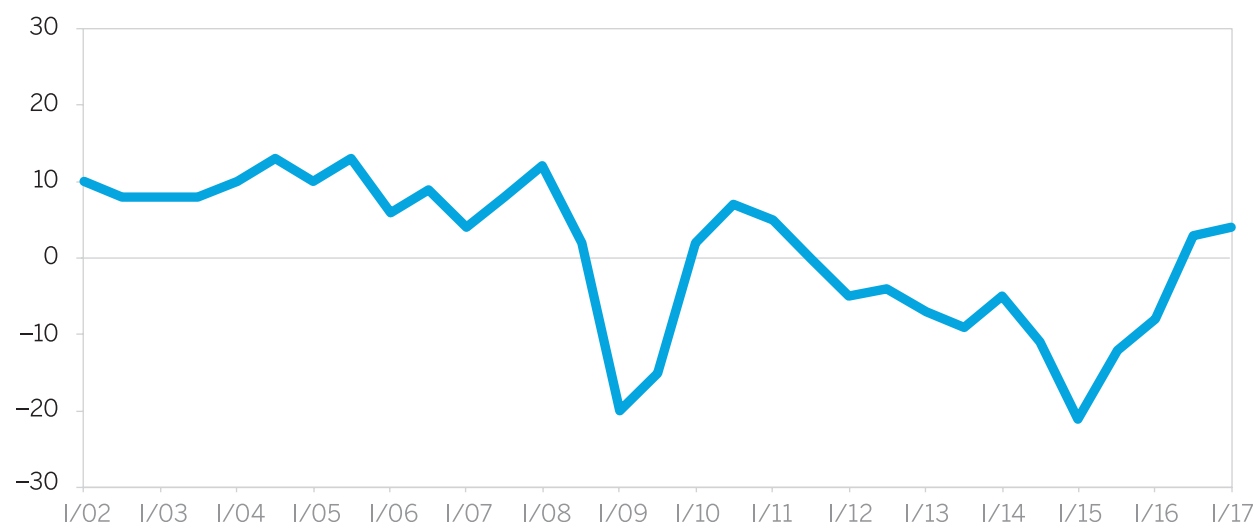
Pk-yritysten arviot investointien lähiajan kehityksestä ovat hieman aiempaa positiivisemmat, mutta edelleen alhaiset. Kaksi vuotta jatkuneen positiivisen kehityksen seurauksena kaikkien toimialojen investointien saldoluku on positiivinen. Kaikilla päätoimialoilla on siis nyt enemmän investointejaan lisääviä yrityksiä kuin niitä, joissa investoinnit laskevat. Saldoluku päättyi lukemaan neljä. Muutos syksystä on yksi yksikkö ylöspäin.

Vahvimmat odotukset investointien kasvusta ovat teollisuudessa ja rakentamisessa. Teollisuudessa jo neljännes pk-yrityksistä suunnittelee kas-

vattavansa investointeja. Positiivinen kehitys on ollut voimakkainta kaupassa, jonka saldoluku nousi viisi yksikköä. Kaupassakin jo joka viides yritys suunnittelee kasvattavansa investointeja seuraavan 12 kuukauden aikana.

Hieman yllättävää investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku ei kokenut suhteessa edelliseen barometriin. Tämä saattaa kertoa kasvuodotusten laskemisesta. Lisäksi on huomattavaa, että näistä pk-yrityksistä hieman aiempaa useampi aikoo vähentää investointejaan.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	23	58	19	4
Teollisuus	26	55	19	7
Rakentaminen	24	57	19	5
Kauppa	20	62	18	2
Palvelut	22	59	19	3

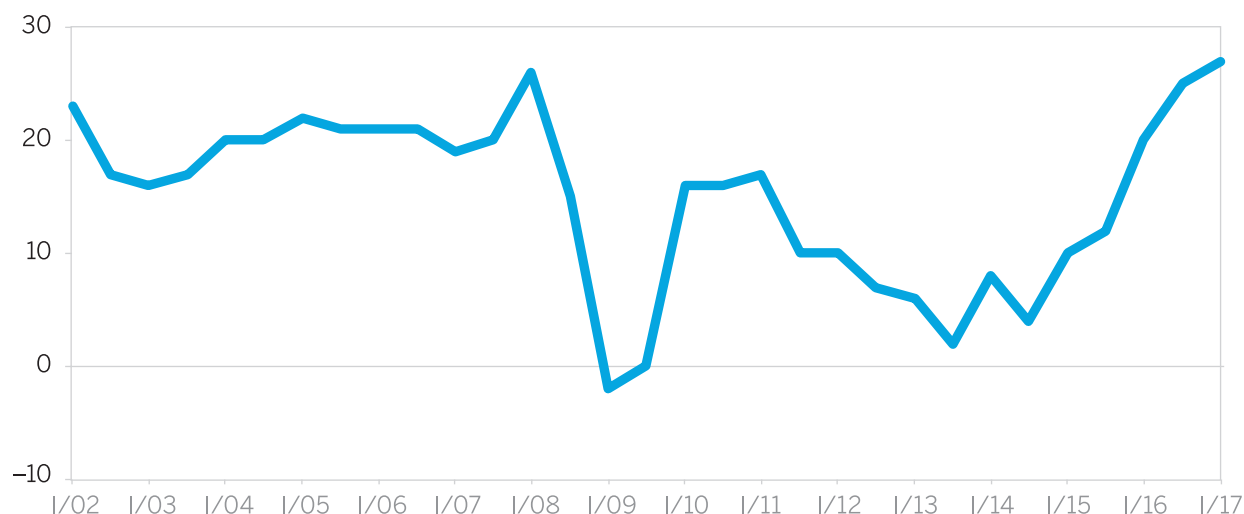
3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys on välttämätön osa yritysten uudistumisesta ja kasvua. Yritysten tiukka talous on viime vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen. Taloustilanteen paranemisen seurauksena yritysten luottamus tulevaisuuteen on palautunut ja odotukset ovat nousseet edelleen viime syksystä. Vaikka enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään, jo reilu kolmannes yrityksistä aikoo kasvattaa tuotekehityspanostuksiaan.

Teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri, saldoluku nousi syksyn notkah-

duksen jälkeen. Positiivinen kehitys oli voimakasta, ja teollisuuden saldoluku nousi peräti 11 yksikköä. Muilla päätoimialoilla on nähtävissä jonkinlaista odottelua. Tämä heijastuu innovaatioiden ja tuotekehityksen näkymiin. Rakentamisessa saldoluku kääntyi jopa lievään laskuun. Kaupassa ja palveluissa muutos aikaisempaan on vain lievästi positiivinen. Elinkeinoelämän rakennemuutos näkyy siten, että palvelut ja niiden innovaatiot voimistuvat entisestään. Talouskasvun siivittämänä jo reilusti yli kolmannes palvelualan toimijoista aikoo lisätä innovaatiopanostuksia.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	35	57	8	27
Teollisuus	42	53	5	37
Rakentaminen	27	65	8	19
Kauppa	27	63	10	17
Palvelut	38	55	7	31

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

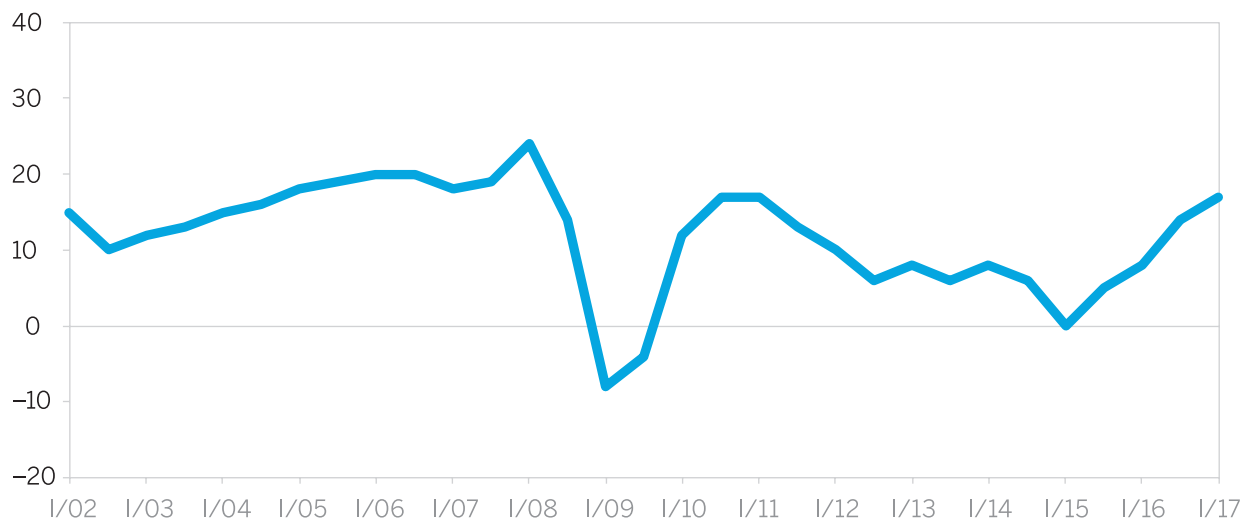
Pk-yritykset sinnittelivät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Tämän seurauksena taloudellisten olojen paraneminen ei välittömästi näy yhtä suurena muutoksena henkilöstöodotuksissa. Odotusten saldoluku 17 alkaa kuitenkin vähitellen lähestyä normaalia pitkän aikavälin tasoa. Saldoluku nousi syksystä kolme yksikköä. Edelleenkin suuri enemmistö, eli lähes 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Teollisuudessa työllisyysnäköymät ovat hieman paremmat kuin muilla toimialoilla. Uskosta kasvun

jatkumiseen kertoo se, että kaikilla toimialoilla rakentamista lukuun ottamatta odotetaan, että työvoiman määrää voidaan edelleen lisätä. Kaupassa näköymät ovat edelleen hieman heikommät kuin muilla toimialoilla, mutta kuitenkin selvästi positiiviset. Palveluissa odotukset ovat nousseet eniten, eli kolme yksikköä syksystä.

Kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on selvästi tasaantunut. Kaikissa kokoluokissa on positiiviset odotuksen henkilökunnan määrästä. Saldoluku vaihtelee pienimpien pk-yritysten 11:sta suurien pk-yritysten 28:aan.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	24	69	7	17
Teollisuus	29	62	9	20
Rakentaminen	24	68	8	16
Kauppa	21	69	10	11
Palvelut	24	70	6	18

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin suoraa vientiä tai tuontia harjoittavilta pk-yrityksiltä. Kaikkiaan vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 23 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 65 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on noussut selvästi.

Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto. Sitä harjoittaa yli puolet kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä. Noin kuudesosalla yrityksistä on ulkomainen

tytäryritys tai yhteisyritys. Näistä kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä joka neljännellä kansainvälinen toiminta muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Vientiodotuksissa ja toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrän odotetaan kuitenkin nousevan seuraavan vuoden aikana vain maltillisesti nykyistä suuremmaksi. Odotukset viennin kehityksestä ovat nousseet kaikilla päätoimialoilla kauppaa lukuun ottamatta. Suurin nousu on tapahtunut rakentamisessa.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	23	48	10	33	20

Taulukko 10: Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa vientiä	54	74	44	58	46
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	6	0	2	5	8
Palkka- tai sopimusvalmistusta	9	7	7	20	5
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	16	18	17	13	16
Muu	32	19	39	22	39

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 11: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	61	35	4	57
Teollisuus	69	27	4	65
Rakentaminen	58	42	0	58
Kauppa	51	43	6	45
Palvelut	63	34	3	60

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa joka viides pk-yritys. Osuus on jonkin verran vähäisempi kuin viennissä, vaikka merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on säilynyt melko vakaana, vaikka pieniä toimialoittaisia eroja on ja kokonaismäärä on hienoisessa kasvussa.

Samoin kuin viennissä, myös tuonnissa odotukset kehityksestä ovat nousseet, mutta säilyneet hieman varovaisempina kuin viennin kehityksessä. Tuontiodotusten saldoluku on kuitenkin selvästi positiivinen, kun tuonnin kasvuun luottaa jo lähes puolet tuontiyrityksistä. Kaupassa odotukset ovat hieman muita toimialoja positiivisemmat ja rakentamisessa vastaavasti hieman muita negatiivisemmat.

Taulukko 12: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	19	45	10	49	9

Taulukko 13: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	47	45	8	39
Teollisuus	37	59	4	33
Rakentaminen	38	45	17	21
Kauppa	55	37	8	47
Palvelut	45	47	8	37

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

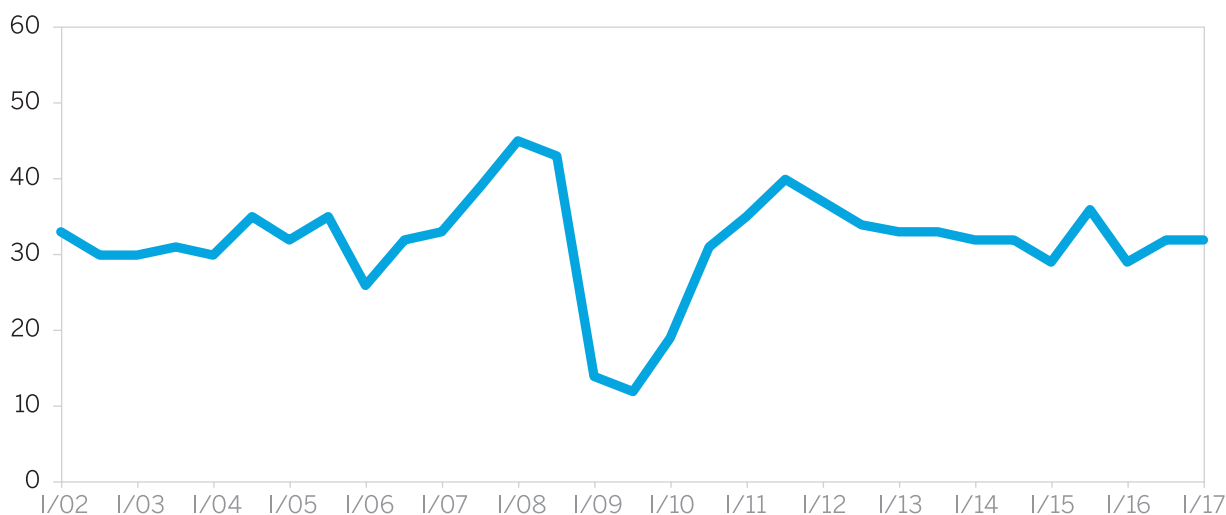
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy korkeana. Samoin erot toimialoittain ovat yleensä pieniä. Niin on tälläkin kertaa, vaikka lievää hajonnan kasvua on havaittavissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna pienin saldoluku löytyy alle viiden hengen yritysten ryhmästä. Näillä yrityksillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Vähintään kymmenen henkeä työllistävästä ja

sitä suuremmista yrityksistä lähes puolet arvioi tuotantokustannustensa edelleen kohoavan.

Haastavaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten arvioidaan kasvavan ja olevan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä erittäin vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan ainakin toistaiseksi vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 14: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	38	56	6	32
Teollisuus	42	54	4	38
Rakentaminen	46	49	5	41
Kauppa	38	54	8	30
Palvelut	36	58	6	30

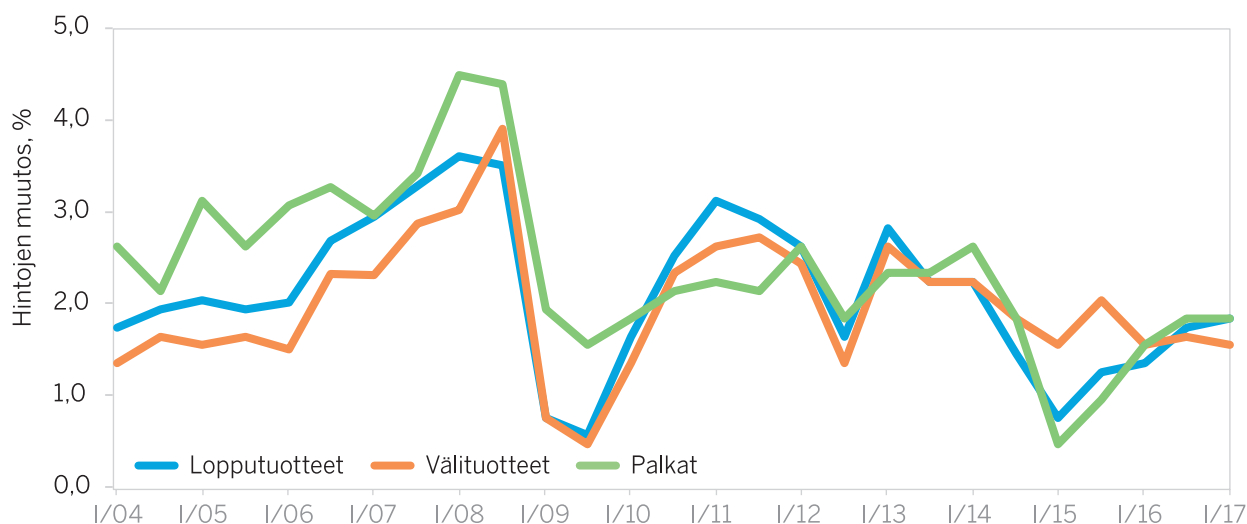
3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy omien myytävien tuotteiden lievästi kasvanut hinnoitteluvara. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan 1,9 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat edelleen hieman parantuneet edelliseen barometriin verrattuna.

Tilannetta helpottaa myös se, että näkemykset palkkojen kehityksestä ovat säilyneet kohtuullisen maltillisena, eikä nousua syksyn barometriin nähden ole havaittavissa. Palkkojen arvioidaan

kohoavan samalla nopeudella kuin lopputuotehintojen. Positiivista tilanteesta on kuitenkin se, että välituotteiden hintojen nousun oletetaan aiemasta poiketen hidastuvan jopa alemmalle tasolle kuin lopputuotteiden hintojen nousuksi oletetaan. Odotuksissa on kuitenkin toimialoittaista vaihtelua. Kokonaisuutena palkkojen ja välituotteiden hintojen nousuvauhti on samaa tasoa kuin lopputuotteiden hintojen muutoksen, joten tilanteen voidaan katsoa olevan tasapainossa.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 15: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	1,9	1,6	1,9
Teollisuus	2,7	2,7	1,5
Rakentaminen	2,5	2,4	1,2
Kauppa	1,3	1,3	0,8
Palvelut	1,8	1,3	2,5

4. Pk-yritysten kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

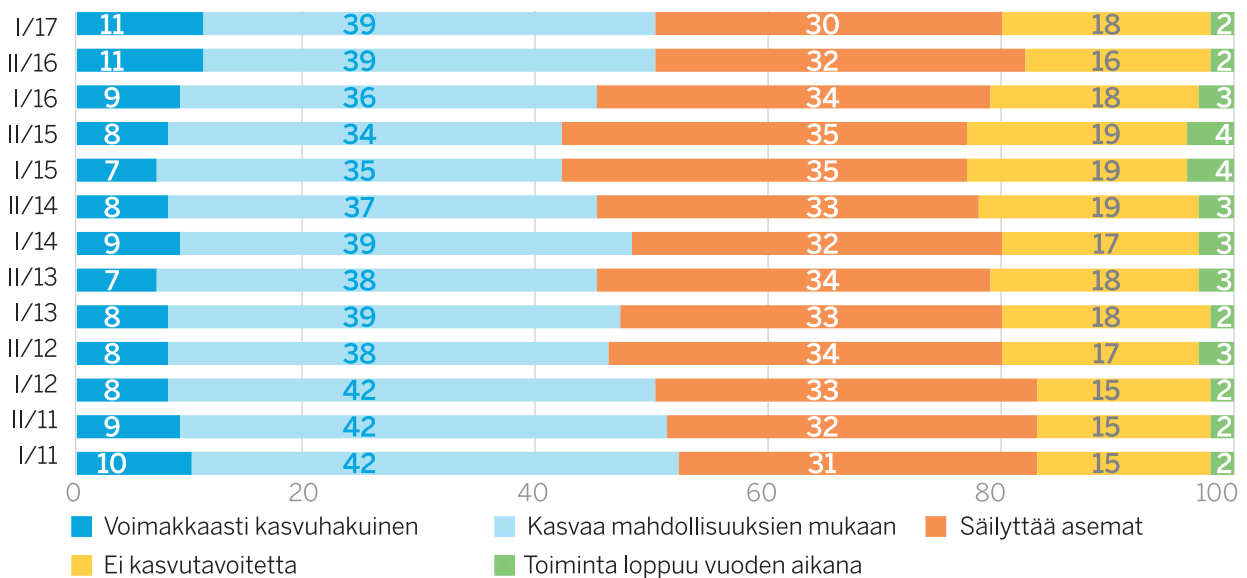
Innovatiiviset, kasvavat yritykset ovat tärkeitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paitsi työpaikkojen myös paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi.

Taloukasvun jatkuminen kohtuullisena on säilyttänyt voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten määrän 11 prosentissa. 39 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaa- jista 18 prosentilla ei ole tavoitteena kasvaa. Tällaisten yritysten osuus on yllättäen kääntynyt lievään kasvuun. Kaksi prosenttia arvioi toimintansa loppu-

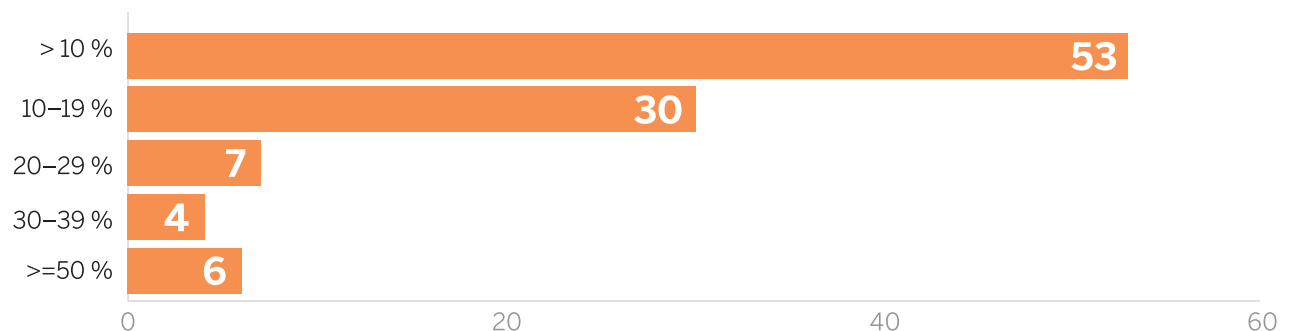
van seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on lähes kolmasosa.

Talouden viimeaikainen kehitys ei ole lisännyt pk-yritysten kasvuhalukkuutta. Kasvuhakuisten pk-yritysten määrä on samalla tasolla kuin syksyllä, mutta kuitenkin viisi prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuosi sitten. Niiden yritysten määrä, joilla ei ole kasvutavoitteita, kasvoi kaksi prosenttiyksikköä syksystä. Voimakkaasti kasvuhakuisia pk-yrityksiä on noin 31 000 yritystä, eli saman verran kuin ennen finanssikriisiä.

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Kuva 14: Liikevaihdon kasvutavoite vuonna 2016, %

Kasvuhakuisuus on toistaiseksi säilynyt kuta-
kuinkin kaikilla toimialoilla samana kuin viime syk-
synä. Rakennusallalla kasvutavoitteet ovat edelleen
hieman muita päätoimialoja alhaisemmat. Positiivista on se, että muutaman vaikean vuoden jälkeen
kaupan kasvuhakuisuus on selvästi kasvussa. Teol-
lisuudessa hieman muita toimialoja parempi kas-
vuhakuisuus on edelleen säilynyt. Voimakkaasti
kasvuhakuisia teollisuusyrityksiä on lähes kuuden-
nes kaikista teollisuusyrityksistä.

Voimakkaimmin kasvua hakevat yritykset ovat
usein hieman suurempia yrityksiä, mutta kunnian-

himoisia kasvuodotuksia löytyy kaikenkokoisista
pk-yrityksistä. Luonnollisesti uusilla tai laajem-
milla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa
kasvuhakuisuus on yleisempää.

Pk-yritykset asettivat kasvutavoitteensa vuo-
delle 2016 varsin realistisesti. Noin 80 prosentilla
pk-yrityksistä kasvutavoite oli alle 20 prosenttia.
Tästä huolimatta toteutunut talous- ja kilpailutilan-
teen kehitys aiheutti sen, että 37 prosenttia ei pääs-
syt tavoitteeseensa. Positiivista on kuitenkin se,
että useampi kuin joka kuudes pk-yritys ylitti aset-
tamansa tavoitteet.

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvu- hakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvu- tavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	11	39	30	18	2
Toimialoittain					
Teollisuus	14	46	27	10	2
Rakentaminen	5	38	32	24	1
Kauppa	13	38	36	11	3
Palvelut	11	39	29	19	3
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	8	34	30	25	4
5–9 henkilöä	13	43	33	10	1
10–19 henkilöä	14	48	31	7	0
20–49 henkilöä	19	51	26	3	0
yli 50 henkilöä	20	57	22	1	0
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	5	36	36	21	3
1990–1999	5	34	37	21	3
2000–2009	11	39	29	18	2
2010 jälkeen	19	45	23	13	2

4.2 UUSIUTUMINEN

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Myös pk-yritysten on kehityttävä, jotta ne menestyisivät ja pärjäisivät kilpailussa.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua monista eri lähteistä. Perinteisesti kasvua haetaan investoinneista ja henkilöstön koulutuksesta, mutta nykyisin myös uusista tuotteista ja palveluista sekä uusista markkinoista.

Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksia. Meneillään on kansainvälinen mur-

ros, joka vaikuttaa elinkeinorakenteisiin ja innovaatiotoiminnan edellytyksiin. Innovaatioiden kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus kietoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa.

Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskiössä on osaaminen, joka liittyy toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin. Pk-yritykset panostavat liiketoiminnassaan kohtuullisessa määrin myös erilaisiin uusien teknologioiden käyttöönottoon.

Taulukko 17: Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Investoinnit	72	71	74	67	73
Uuden henkilöstön palkkaaminen	37	50	42	36	34
Henkilöstön koulutus	54	52	52	49	56
Uusien tuotteiden tai palveluiden lanseeraaminen	38	52	18	47	38
Laajentuminen uusille markkinoille	26	33	22	23	27
Uusien teknologioiden käyttöönotto	25	24	19	21	28
Uusien liiketoimintamallien käyttöönotto	21	19	15	23	23
Toiminnan laajentaminen uusille toimialoille	16	12	15	16	17

* / Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 KANSAINVÄLISTYMINEN

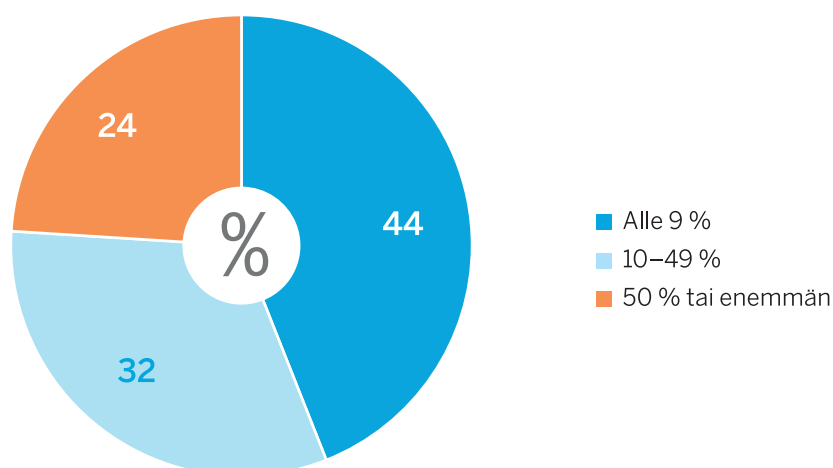
Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, joten kansainväliset markkinat luovat yritystoiminnalle hyvän kasvuväylän. Yhteensä 23 prosentilla pk-yrityksistä on liiketoimintaa ulkomailla. Viennin ja muun kansainvälisen liiketoiminnan osuus vaihtelee paljon eri yritysten välillä. Voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset erottuvat selkeästi joukosta, kun niistä yli 50 prosenttia hakee kasvua kansainvälisiltä markkinoilta. Kasvuhakuisten yritysten joukossa vastaava määrä on 27 prosenttia. Kasvuhakuisten yritysten yleisempi kansainvälisyys näkyy myös suoraa vientiä harjoittavien pk-yritysten kasvuhaluissa, joka poikkeaa selvästi keskiarvosta. Siten viennin edistäminen tukee myös kasvua ja

työllisyyttä. Vastaavasti niiden yritysten joukossa, joilla kasvutavoitteita ei ole, vain joka kymmenes yritys on kansainvälistynyt.

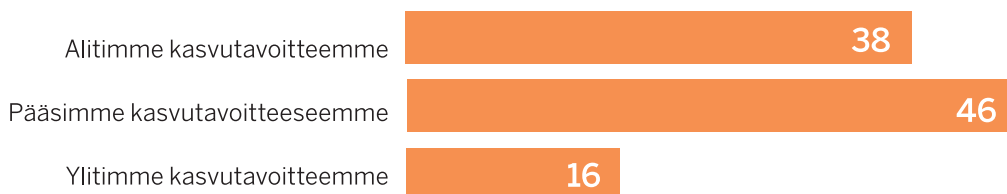
Kansainvälistyneistä yrityksistä yli puolella viennin osuus on yli 10 prosenttia koko liikevaihdosta, ja se muodostaa merkittävän osan liiketoiminnasta. Yhteensä 24 prosentilla viennin osuus on yli puolet kokonaisliikevaihdosta, ja siten vientitoiminta on yrityksen ensisijaisen liikevaihdon lähde.

Vaikka noin 40 prosentilla yrityksistä viennin osuus liikevaihdosta jää alle 10 prosenttiin, vaikutus voi olla näillekin yrityksille liikevaihto-osuuttaan merkittävämpi. Erityisesti jos vientialueen talous kehittyy positiivisemmin kuin päämarkkina-alueella.

Kuva 15: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

Kuva 16: Kansainvälisessä kasvussa onnistuminen, %

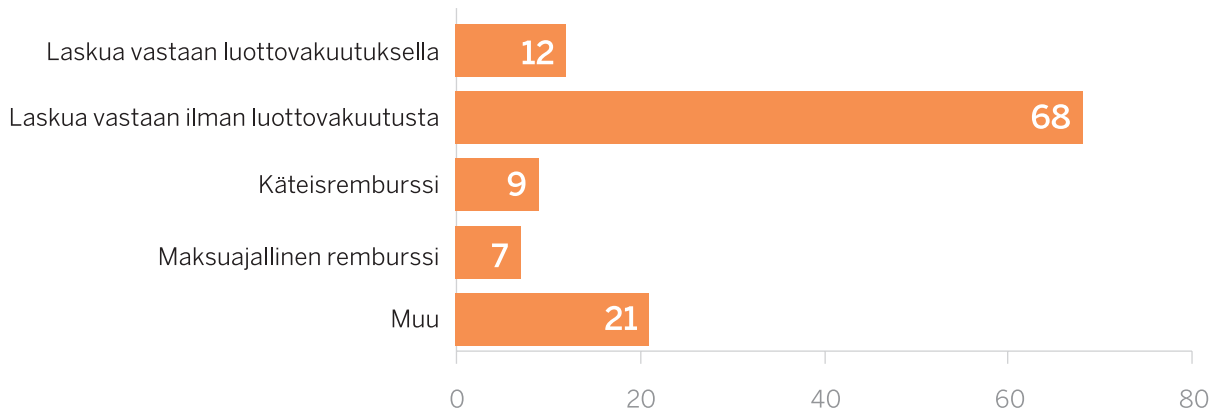

*/Niistä yrityksistä, jotka ovat kasvuhakuisia tai pyrkivät säilyttämään asemansa.

Pienille ja keskisuurille yrityksille kansainvälistyminen on iso askel. Usein se edellyttää suurten taloudellisten riskien ottamista ja rahoitusjärjestelyitä. Yhteensä 62 prosenttia niistä yrityksistä, jotka ovat kasvuhakuisia tai pyrkivät säilyttämään asemansa, pääsivät kansainväliseen kasvutavoitteensa tai ylittivät sen. Selvästi parhaiten tavoitteet saavutettiin rakentamisessa, kun taas teollisuuden puolella jäätin tavoitteesta keskiarvoa enemmän.

Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisimmin laskua vastaan ilman luottovakuutusta. Näin oli tehnyt 68 prosenttia pk-yrityksistä. Määrä on hieman laskenut viime syksystä. Reilu 10 prosenttia on taas vienyt laskua vastaan luottovakuutuksella. Käteisremburssia on käyttänyt yhdeksän prosenttia yrityksistä ja maksuajallista remburssia seitsemän prosenttia yrityksistä.

Kuva 17: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, %

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. Toimintaympäristö

5.1 PK-YRITYSTEN RAHOITUS

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmillä kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suhteessa edelliseen vuoteen rahoituksen käytössä ei ole tapahtunut suuria muutoksia.

Rahoituksen yleinen saatavuus ei näyttäisi muuttuneen oleellisesti, koska 29 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on säilynyt lähes samana nyt jo kuudetta vuotta.

Lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on suuri

Taulukko 18: Syyt jättää hakematta rahoitusta, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Rahan korkea hinta	6	2	9	5	7
Kireät vakuusvaatimukset	31	28	30	41	29
Rahoituksen huono yleinen saatavuus	20	21	28	17	18
Vientisaatavien vakuuttamisen vaikeus	0	0	0	0	0
Laina-ajan lyhyys	2	0	4	1	1
Korkea oman pääoman vaatimus	13	20	7	12	14
Muu syy	28	28	22	24	31

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	46	55	53	53	41
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	40	53	55	59	71

verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yrityksistä ainoastaan kolme prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että merkittävä osa rahoitusta tarvitsevista pk-yrityksistä jättää hakematta sitä. Syynä ovat ensisijaisesti kireät vakuus- ja lainavaatimukset.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Noin viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä

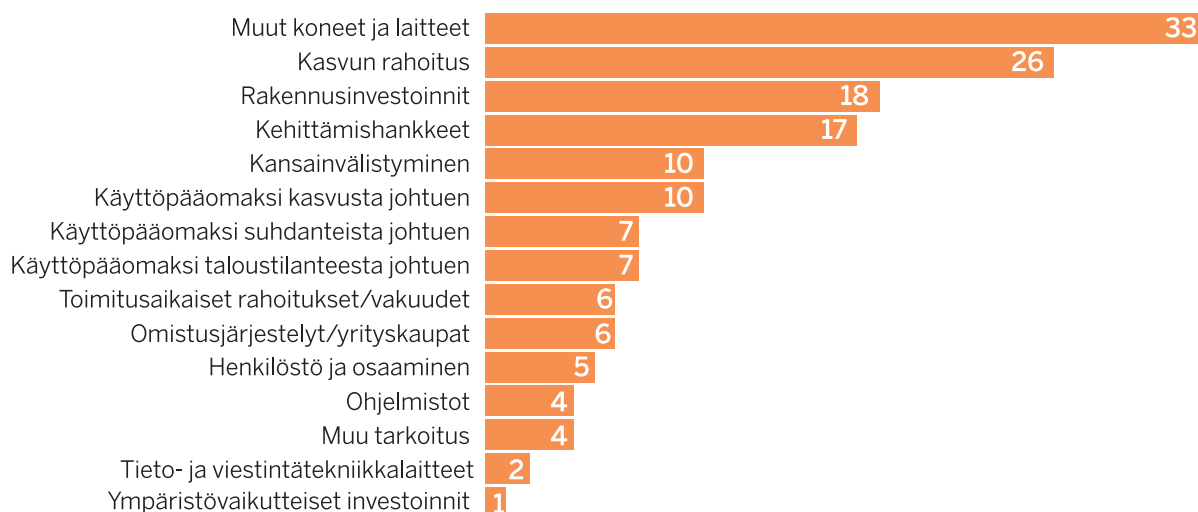
Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli noin 15 prosenttiyksikköä korkeampi. Teollisuuden kiinnostus Finnveraa kohtaan rahoittajana on muita toimialoja korkeampi, mutta osuus kääntyi lievään laskuun.

Barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa. Vastausten mukaan vaikuttaisi siltä, että luottopolitiikan suurimmat muutokset olisivat ohi. Edelleen silti noin puolet barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	24	34	30	25	24
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	19	31	35	43	48

Kuva 18: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden muutokset ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin.

Rahoittajien luottopolitiikan muutos on hyvin laaja-alaista. Vastaajien mukaan rahan hinta eli rahoittajan marginaali on noussut, vakuusvaatimukset ovat kiristyneet, oman pääoman vaatimus on kasvanut ja lainavaatimukset ovat kiristyneet. Tilanne on pysynyt melko samanlaisena, mutta vakuusvaatimusten osalta tilanne on edelleen heikentynyt.

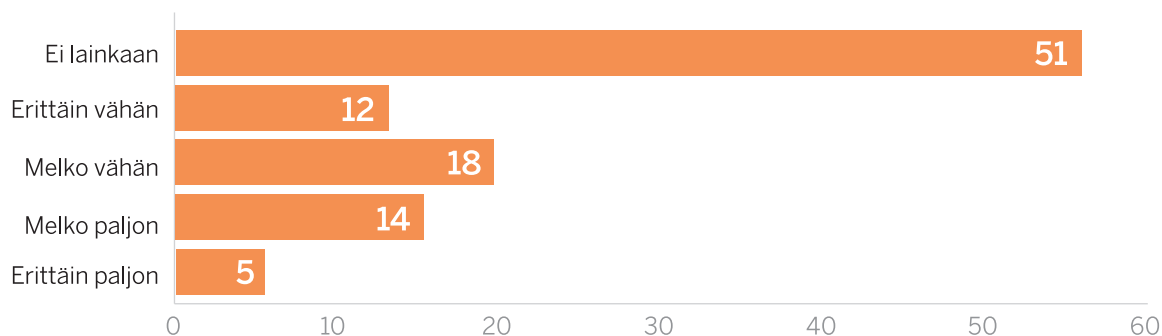
Kehitys on ollut kaikilla toimialoilla samansuuntaista. Vaikuttaakin siltä, että rahoitusolosuhteet näyttävät viime vuosina kehittyneen heikommin

pienten ja keskisuurten yritysten kuin suurten yritysten kohdalla. Pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusolosuhteet ovat kiristyneet selvästi.

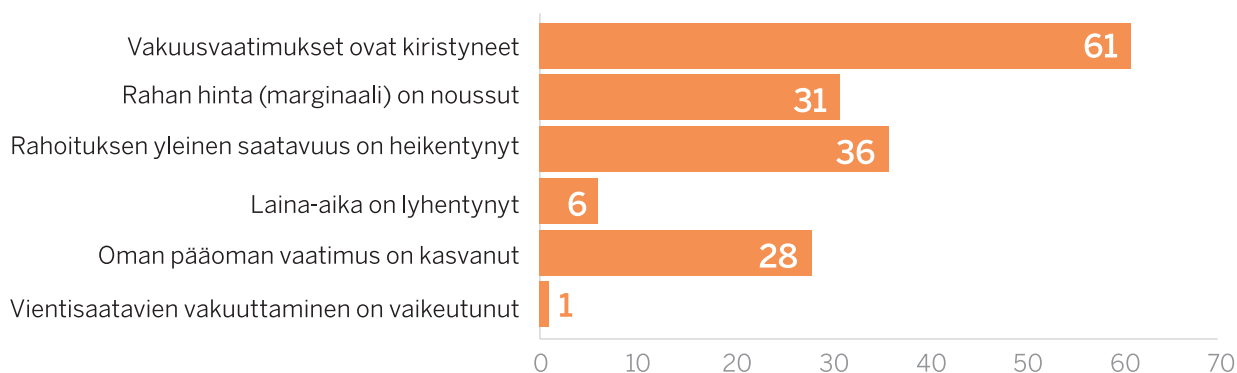
Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yrityksen kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Tilanne on onneksi säilynyt kohtuullisena. Tästä huolimatta pk-yrityksistä lähes joka kuudennella jäi tärkeitä investointi-, kehitys-, markkinointi- tai muita hankkeita toteutumatta rahoituksen heikon saatavuuden vuoksi.

Laina-aikojen lyheneminen ei näytä barometrin tulosten perusteella olevan merkittävimpien

Kuva 19: Rahoittajien luottopolitiikan kiristyminen viimeisen 12 kuukauden aikana, %

Kuva 20: Miten luottopolitiikka on kiristynyt, %

ongelmien joukossa. Kehitys kääntyi usean negatiivisen vuoden jälkeen viime syksynä positiivisempaan suuntaan. Tämä hyvä kehitys on jatkunut tässäkin barometrissa. Vastaajista kuusi prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopolitiikan muutosten seurauksena. Määrä on laskenut prosenttiyksikön syksystä.

Tässä barometrissa kysyimme myös sitä, miten yritys käyttäisi yllättäen saamansa yhtä kym-

menesosaa viime vuoden liikevaihdosta vastaavan rahasumman? Selvästi yleisimmät käyttökohdeet olisivat investoinnit ja jättäminen yrityksen käyttöön varareserviksi. Näihin molempiin vaihtoehtoihin suunnitteli noin 50 prosenttia vastaajista. Joka kolmas vastaaja laajentaisi innovaatiotoimintaa tai lyhentäisi yrityksen velkoja. Osinkojen maksumun tätä rahaa käyttäisi vain yhdeksän prosenttia pk-yrityksistä.

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain %, */

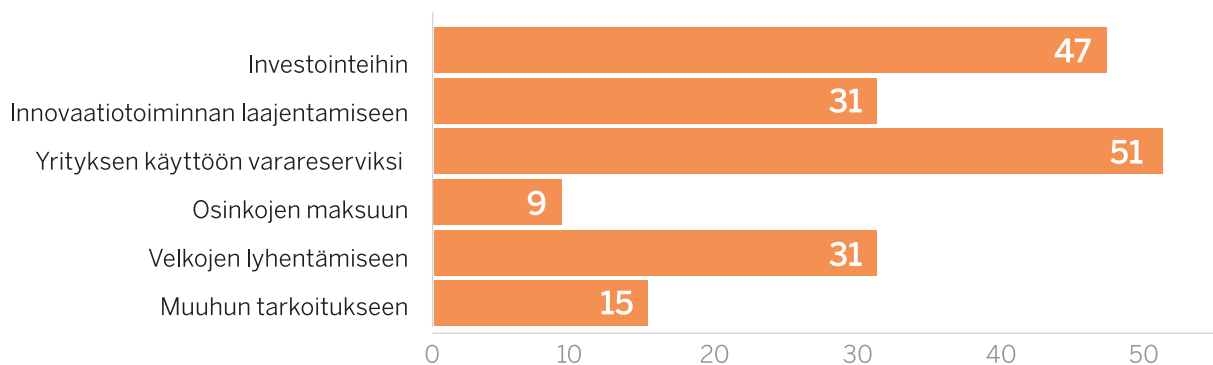
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ohjelmistot	4	5	1	4	5
Tieto- ja viestintäteknikkalaitteet	2	3	2	0	3
Muut koneet ja laitteet	33	41	41	18	34
Rakennusinvestoinnit	18	20	24	14	16
Ympäristövaikutteiset investoinnit	1	1	1	0	1
Henkilöstö ja osaaminen	5	3	3	6	6
Kasvun rahoitus	26	25	16	33	28
Kehittämishankkeet	17	19	10	12	20
Kansainvälistyminen	10	15	2	10	12
Toimitusaikaiset rahoitukset/vakuudet	6	6	14	12	2
Käyttöpääomaksi suhdanteista johtuen	7	5	6	12	6
Käyttöpääomaksi taloudellisesta syistä	7	7	8	10	6
Käyttöpääomaksi liiketoiminnan kasvusta johtuen	10	11	12	21	7
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	6	6	5	3	6
Muu tarkoitus	4	1	1	3	5

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen aiottut lähteet, % */

	Pankki	Rahoitusyhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Yksityinen henkilösijoittaja	Pääomasijoitusyhtiö	Vakuutusyhtiö	Teollisuussijoitus/ Finnveran Aloituserahasto Vera	Joukkorahoitus	Velkakirjat	Listautuminen
Kaikki yritykset	69	25	20	13	17	12	10	3	2	4	1	0
Toimialoittain												
Teollisuus	70	22	30	21	25	16	10	6	1	8	2	0
Rakentaminen	78	26	21	7	9	5	6	4	3	2	0	0
Kauppa	83	14	16	13	12	5	5	2	1	1	1	0
Palvelut	62	28	19	13	20	16	13	2	2	5	1	0
Kasvuhakuisuuden mukaan												
Voimakkaasti kasvuhakuiset	52	15	27	17	46	30	25	4	5	7	2	1
Kasvuhakuiset	72	27	23	16	13	9	7	3	1	4	0	0
Asemansa säilyttäjät	76	29	12	7	6	4	3	1	0	1	0	0
Ei kasvutavoitetta	79	25	5	3	1	0	1	0	0	4	0	0
Perustamisvuoden mukaan												
ennen 1990	81	30	17	12	12	3	3	4	1	0	1	0
1990–1999	72	25	19	12	12	5	3	5	1	4	0	0
2000–2009	70	23	20	11	18	10	11	2	2	3	0	0
2010 jälkeen	59	22	24	15	24	24	16	1	3	8	1	0

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 21: Yllättäen saadun rahasumman käyttö, %

5.2 MAKSUVAIKEUDET

Taloustilanteen paranemisesta huolimatta pk-yritysten kassatilanne on säilynyt kireänä. Edelleen joka kuudes pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on säilynyt korkeana. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo yli kuuden vuoden ajan.

Eniten maksuvaikeuksia on teollisuudessa, jossa yrityksistä lähes joka viides raportoi vaikeusis-

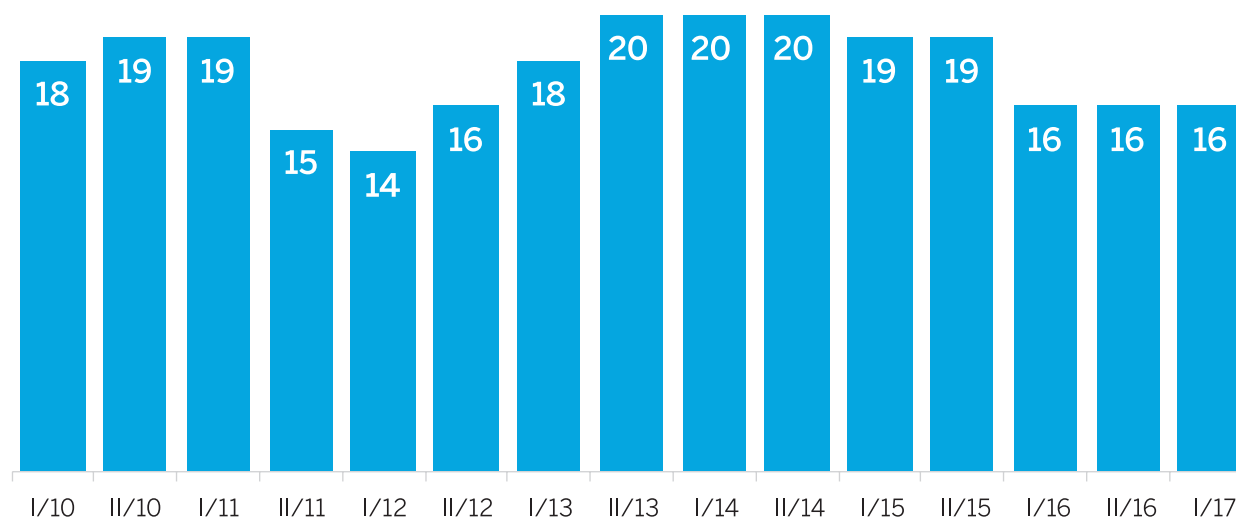
ta hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Vaikka taso on korkea, se on kuitenkin onneksi selvässä laskussa.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on positiivista, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä ei ole maksuvaikeuksia oleellisesti enempää kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta suhteellisen vakaat, 1990-luvulla perustetut yritykset kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman harvemmin kuin muut.

Taulukko 23: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	18	18	18	14
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia	18	16	16	12	23
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia	16	17	15	12	11
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia	14	16	17	15	

Kuva 22: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

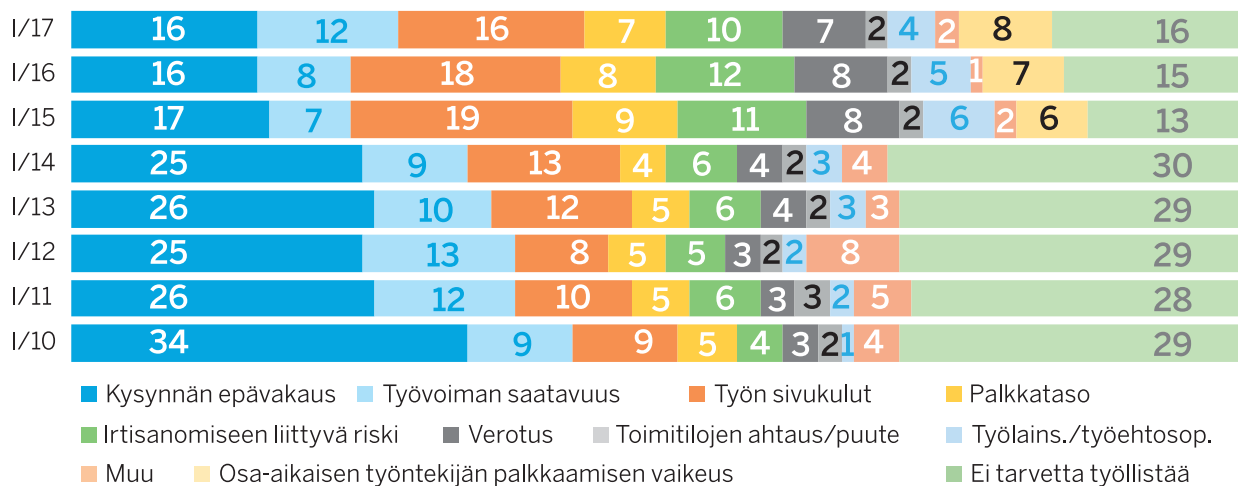
5.3 TYÖLLISTÄMINEN JA OSAAVAN TYÖVOIMAN TURVAAMINEN

Kysyttäessä yrityksiltä työllistämisen esteistä hieman yli kolmannes vastaa taloudellisen tilanteen olevan epävakaa ja kysynnän riittämätöntä. Eriyisesti teollisuusyritykset kokevat kysynnän riittämättömyyden olevan merkittävä työllistämisen este, sillä 44 prosenttia vastaajista raportoi tämän olevan työllistämisen este. Työn sivukulujen suuruus ja työvoiman saatavuus ovat myös tekijöitä, jotka selvästi estävät yrityksiä palkkaamasta lisää henkilökuntaa. Voimakkaasti kasvuhaluisten ja mahdollisuuksien mukaan kasvua hakevien

yritysten kohdalla työn sivukulut korostuvat uuden työvoiman palkkaamisen jarruna.

Puolella yrityksistä ei ole ongelmaa osaavan työvoiman saatavuudessa. Joka kymmenes yritys kuitenkin ilmoittaa osaavan työvoiman saatavuuden olevan yrityksen kasvun merkittävin este ja likimain 40 prosentilla yrityksistä kyseinen tekijä rajoittaa jossain määrin kasvua. Paras tilanne on kaupassa, jossa 58 prosenttia yrityksistä saa käyttöönsä osaavaa työvoimaa. Teollisuudessa ja rakentamisessa vastaavasti alle puolet yrityksistä on

Kuva 23: Työllistämisen pahin este, % pk-yrityksistä

Taulukko 24: Pk-yrityksen työllistämisen pahin este, %

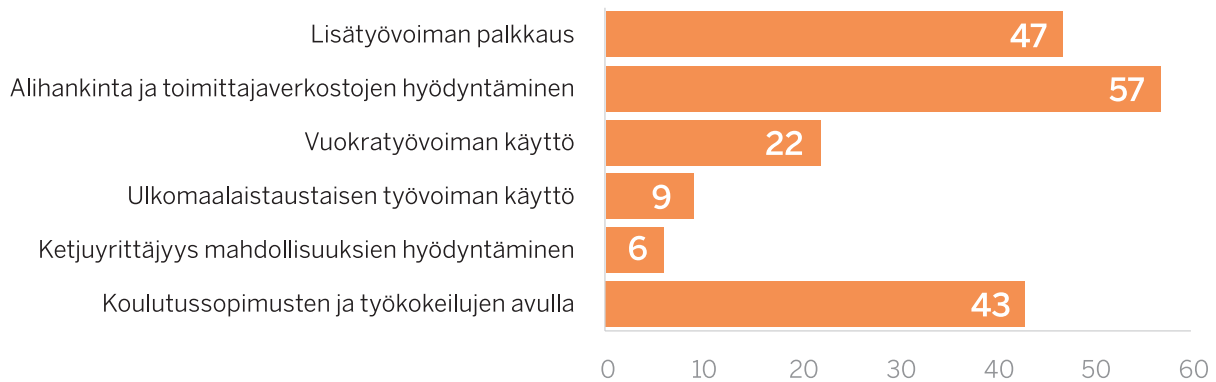
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ei tarvetta työllistää	16	10	11	14	18
Pahin este niissä yrityksissä, joissa tarvetta työllistää					
Kysynnän epävakaus	16	19	16	16	15
Palkkataso	7	6	5	9	7
Työn sivukulut	16	16	18	18	15
Irtisanomiseen liittyvä riski	10	13	11	12	9
Muu lainsäädäntö/työehtosopimus	7	8	10	6	7
Työvoiman saatavuus	12	13	14	8	12
Verotus	4	4	5	5	4
Yhtiön toimitilojen ahtaus/puute	2	3	3	3	2
Osa-aikaisen työntekijän palkkaamisen vaikeus	8	5	6	7	8
Muu	2	2	2	2	2

kokenut osaamiskapeikkoja. Osaamiskapeikat työvoiman suhteen pahenevat yritysköön kasvaessa.

Yritykset turvaavat osaavan työvoiman saannin hyödyntämällä alihankinta- ja toimittajaverkostoja. Myös koulutussopimusten ja työkokeilujen hyödyntäminen koetaan tärkeäksi, ja yritykset myös käyt-

tävät entistä enemmän hyödyksi vuokratyövoimaa. Ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttö on vielä varsin vähäistä, sillä vain 9 prosenttia yrityksistä ilmoittaa sen kolmen tärkeimmän tekijän joukkoon osaavan työvoiman saatavuudessa.

Kuva 24: Keinot varmistaa osaavan työvoiman saanti, %

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 25: Osaavan työvoiman saatavuuden vaikutus, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On kasvun merkittävä este	10	9	14	6	10
Rajoittaa jossain määrin kasvua	39	45	44	36	37
Yritys saa riittävästi osaavaa työvoimaa	51	46	42	58	53

5.4 SUHDANNETILANTEeseen SOPEUTUMINEN JA KEHITTÄMISEN HAASTEET

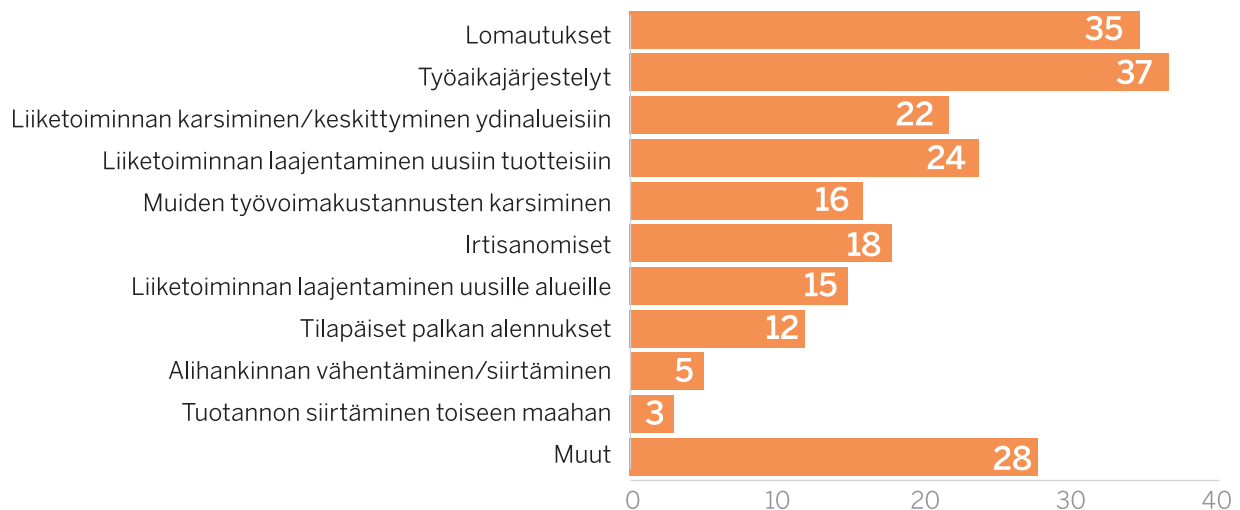
Rakentamisen hyvä vire näkyy siinä, että kyseisen toimialan yrityksistä vain 14 prosentilla on tarvetta sopeuttaa toimintaansa tämän hetkisen taloustilanteen johdosta. Teollisuudessa noin neljännes yrityksistä raportoi tarpeen sopeuttamiselle. Odotettavasti voimakkaasti kasvuhaluissa yrityksissä sopeuttamistarpeet ovat selvästi vähäisemmät verrattuna muihin yrityksiin.

Jos yritys päätyy sopeuttamaan, lomautukset ja erilaiset työaikajärjestelyt ovat ylivoimaisesti suosituimmat keinot. Yli puolet teollisuuden ja rakentamisen yrityksistä käyttää lomautusta sopeuttamis-

keinona. Varsinkin työaikajärjestelyjen suosio kasvaa yrityskoon kasvaessa.

Pahimmaksi kehittämisen esteeksi nousee yleinen suhdannetilanne melko lailla riippumatta toimialasta tai yrityksen koosta. Kilpailutilanne ja kustannustaso ovat myös yleisesti mainittuja kehittämisen esteitä. Yritystoiminnan sääntelyä tarkasteltaessa byrokratian suuruus nousee selvästi esille. Yritykset kokevat, että erilaista viranomaisraportointia ja toimintaa rajoittavia määräyksiä on aivan liikaa. Työehtosopimusten jäykkyys on myös merkittävä kitkatekijä suomalaisessa yritystoiminnassa.

Kuva 25: Pk-yritysten suunnittelemat sopeuttamistoimet, % pk-yrityksistä, jotka suunnittelevat tekevänsä toimia */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 26: Pk-yritysten pahimmat kehittämisen esteet, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yritystoiminnan sääntely	14	9	15	12	15
Kustannustaso	17	22	16	18	16
Kilpailutilanne	20	17	23	21	19
Rahoitus	9	14	7	10	9
Resurssitekijät	12	11	14	7	13
Yleinen suhdanne-/taloustilanne	24	24	22	29	22
Ei osaa sanoa	5	4	3	2	6

Taulukko 27: Pk-yritysten suunnitellut sopeuttamistoimet toimialoittain, % */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suunnittelemassa sopeuttamistoimia	17	24	14	22	15
Sopeuttamistoimet yrityksissä, jotka ovat suunnittelemassa					
Lomautukset	35	51	52	36	26
Irtisanomiset	18	25	21	17	15
Työaikajärjestelyt	37	43	26	43	36
Tilapäiset palkan alennukset	12	12	3	11	14
Muiden työvoimakustannusten karsiminen	16	11	18	14	17
Alihankinnan vähentäminen tai siirtäminen	5	14	5	2	5
Tuotannon siirtäminen toiseen maahan	3	6	2	3	4
Liiketoiminnan laajentaminen uusiin tuotteisiin	24	24	24	24	23
Liiketoiminnan laajentaminen uusille alueille	15	15	16	11	16
Liiketoiminnan karsiminen ja keskittyminen ydinalueelle	22	18	26	24	21
Muut	28	24	24	26	31

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 28: Pk-yritysten suunnitellut sopeuttamistoimet kokoluokittain, % */

	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Suunnittelemassa sopeuttamistoimia	14	19	25	20	21
Sopeuttamistoimet yrityksissä, jotka ovat suunnittelemassa					
Lomautukset	20	48	48	49	53
Irtisanomiset	9	21	26	39	29
Työaikajärjestelyt	27	47	48	42	49
Tilapäiset palkan alennukset	16	8	8	1	12
Muiden työvoimakustannusten karsiminen	13	18	20	16	25
Alihankinnan vähentäminen tai siirtäminen	4	2	7	9	24
Tuotannon siirtäminen toiseen maahan	3	3	4	5	4
Liiketoiminnan laajentaminen uusiin tuotteisiin	27	21	19	25	17
Liiketoiminnan laajentaminen uusille alueille	15	13	15	10	28
Liiketoiminnan karsiminen ja keskittyminen ydinalueelle	19	27	23	19	32
Muut	34	21	19	26	30

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

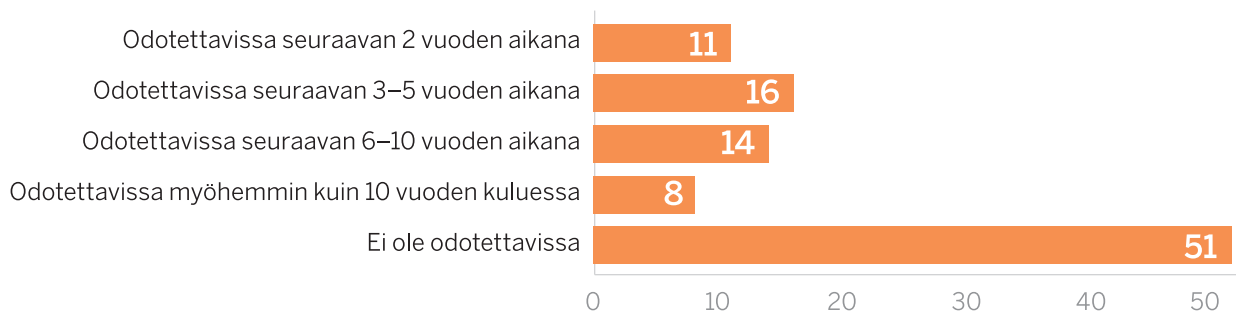
5.5 OMISTAJANVAIHDOKSET

Puolet pk-yrityksistä ei harkitse omistajanvaihdosta. Noin 40 prosenttia yrityksistä harkitsee yrityksestään luopumista seuraavan 10 vuoden aikana. Tämä on pitkälti seurausta väestön ikääntymisestä. Pk-yritykset, jotka harkitsevat omistajanvaihdosta, kääntyvät etupäässä tilitoimiston tai tilintarkastajan puoleen. Myös konsultin palkkaaminen on suosittua, varsinkin yrityskoon kasvaessa. Yrityksistä selvästi suurin osa, noin 80 prosenttia, ei harkitse tulevaisuudessa liiketoiminnan kasvattamista yritysostojen kautta. Merkittävä poikkeus on kuitenkin voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset, joista liki kolmannes on kiinnostunut laajenemaan yritys-

oston kautta seuraavan parin vuoden aikana. Yritysten ollessa kiinnostuneita yritysostoihin on tarve ulkopuoliselle rahoitukselle suuri, sillä 80 prosenttia toimijoista tarvitsisi laajentumiseensa rahoitusta ulkoisesta lähteestä.

Yrittäjät seuraavat vaihtelevasti yritystensä arvon kehittymistä. Toimialoista eniten kiinnostusta siihen näyttäisi olevan kaupan alalla ja vähiten rakentamisessa. Kiinnostus arvon kehitykseen lisääntyy yrityskoon kasvaessa ja varsinkin voimakkaasti kasvuhaluiset yrittäjät ovat erittäin kiinnostuneita yrityksensä arvosta.

Kuva 26: Pk-yritysten suunnittelemat omistajanvaihdokset, %

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Koko maan suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku nousi lukemaan 35. Tuloksista heijastuu talouden piristyminen. Pk-yritysten suhdannetilanne on kehittynyt viime syksystä muutamaa aluetta lukuun ottamatta positiivisesti. Alueellinen vaihtelu on yhä voimakasta.

Eniten saldoluku nousi viime syksystä Päijät-Hämeessä, jossa on myös koko maan korkein saldoluku, 46. Lapissa suhdanteet näyttävät yhä paranevan viime vuoden tapaan, saldoluvun ollessa myös 46. Lisäksi pääkaupunkiseudulla, saldoluku 44, ja Helsingissä, saldoluku 42, on hyvin positiiviset näkymät tälle vuodelle.

Talouden elpymisestä kertoo se, että yleisten suhdannenäkymien paranemisen lisäksi henkilöstöodotukset alkavat vähitellen lähestyä normaalia pitkän aikavälin tasoa. Positiivisimmat odotukset henkilökunnan määrän noususta on Helsingissä ja Pohjois-Pohjanmaalla. Suurin nousu henkilökunnan määrän odotuksissa tapahtui Kainuussa, jonka saldoluku nousi 12 yksikköä viime syksystä. Myös Helsingin saldoluku nousi yli 10 yksikköä.

Pk-sektorin vientiyritysten usko viennin kasvuun on nousussa. Alueellinen vaihtelu on tosin hyvin voimakasta viime syksyyn verrattuna. Korkeimmat odotukset viennin kasvusta on Etelä-Savossa, jossa saldoluku on 81. Suurin nousu nähtiin Kanta-Hämeessä, jossa saldoluku nousi viime syksystä 18 yksikköä. Vähiten toiveikkaita viennin kasvusta oltiin Etelä-Karjalassa, jossa saldoluku jäi 20 yksikköön.

Tuonnin odotukset kokomaan osalta nousivat hieman, ollen 39 yksikköä. Tuontiodotukset olivat suurimmat Etelä-Savossa, saldoluvun ollessa 67 yksikköä. Eniten odotukset nousivat Pohjois-Savossa ja suurimmat pudotukset tuonnin odotuksissa nähtiin Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Pohjanmaalla.

Investointien saldoluku oli koko maassa hieman positiivinen viime syksyn tavoin. Korkeimmillaan investointien saldoluku on Pääkaupunkiseudulla, 13. Suurimmat saldoluvun nousut nähtiin Päijät-Hämeessä ja Etelä-Karjalassa, joissa saldoluku kiiptäsi yli 10 yksiköllä syksyn barometriin nähden. Alhaisimmat investointien saldoluvut löytyvät Keski-Pohjanmaalta ja Pohjois-Savosta.

Taulukko 29: Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Helsinki	42	44	20	9	59	42	30	33	37	39
Pääkaupunkiseutu	44	49	30	15	60	35	30	34	41	30
Uusimaa	36	42	13	0	50	45	36	23	24	30
Varsinais-Suomi	33	36	17	3	63	42	37	22	26	25
Satakunta	36	36	13	-2	31	43	27	26	29	26
Kanta-Häme	29	35	6	-2	52	55	34	21	29	25
Päijät-Häme	46	43	18	8	46	22	33	32	37	38
Pirkanmaa	36	44	19	4	72	41	31	26	30	21
Kymenlaakso	29	38	14	-4	49	33	40	20	21	20
Etelä-Karjala	26	31	9	1	20	44	32	18	21	14
Etelä-Savo	31	46	11	5	83	67	38	24	31	19
Pohjois-Savo	21	27	11	-7	51	38	32	19	21	19
Pohjois-Karjala	28	30	12	4	40	24	31	24	27	25
Keski-Suomi	32	34	18	0	36	38	28	20	34	24
Etelä-Pohjanmaa	23	27	7	0	62	12	31	15	21	24
Pohjanmaa	19	23	7	-6	62	15	28	16	20	27
Keski-Pohjanmaa	23	26	5	-14	58	23	24	13	28	16
Pohjois-Pohjanmaa	37	36	19	2	73	28	31	27	36	20
Kainuu	28	38	12	-2	42	29	31	25	23	14
Lappi	46	47	20	5	52	19	37	26	29	28
Koko maa	35	39	17	4	57	39	32	25	30	27

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**

- **Helsinki**
- **Pääkaupunkiseutu** (pl. Helsinki)
- **Uusimaa** (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)

2. **Varsinais-Suomi**

3. **Satakunta**

4. **Kanta-Häme**

5. **Päijät-Häme**

6. **Pirkanmaa**

7. **Kymenlaakso**

8. **Etelä-Karjala**

9. **Etelä-Savo**

10. **Pohjois-Savo**

11. **Pohjois-Karjala**

12. **Keski-Suomi**

13. **Etelä-Pohjanmaa**

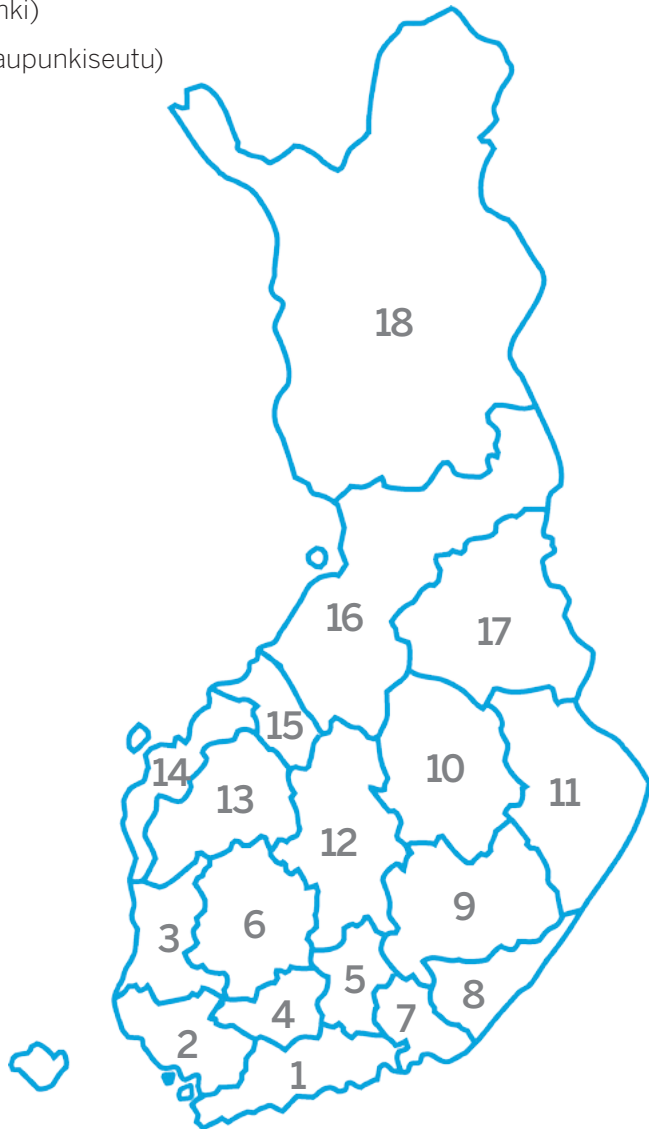
14. **Pohjanmaa**

15. **Keski-Pohjanmaa**

16. **Pohjois-Pohjanmaa**

17. **Kainuu**

18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 toimisto@yrittajat.fi, puhelin 09 229 221
 yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 51, 53100 Lappeenranta
 www.yrittajat.fi/etelakarjala
 ekytoimisto@yrittajat.fi, puh. 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
 www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 epy@yrittajat.fi, puh. 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Sammonkatu 12, 50130 Mikkeli
 www.yrittajat.fi/etelasavo
 esy@yrittajat.fi, puh. 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Urho Kekkosen katu 2 C, 00100 Helsinki
 www.yrittajat.fi/helsinki
 toimisto.helsinki@yrittajat.fi, puh. 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A 1, 13100 Hämeenlinna
 www.yrittajat.fi/hame
 hame@yrittajat.fi, puh. 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
 www.yrittajat.fi/kainuu
 kainuu@yrittajat.fi, puh. 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
 www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 kpy@yrittajat.fi, puh. 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Lutakonaukio 7, 40100 Jyväskylä
 www.yrittajat.fi/keskisuomi
 ksy@yrittajat.fi, puh. 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
 www.yrittajat.fi/kymi
 kymi@yrittajat.fi, puh. 044 012 4190

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 96100 Rovaniemi
 www.yrittajat.fi/lappi
 lappi@yrittajat.fi, puh. 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari B, 2. krs, 33200 Tampere
 www.yrittajat.fi/pirkanmaa
 pirkanmaa@yrittajat.fi, puh. 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
 www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 pky@yrittajat.fi, puh. 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
 www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 ppy@yrittajat.fi, puh. 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Vesijärvenkatu 15, 15140 Lahti
 www.yrittajat.fi/paijathame
 toimisto@phyrittajat.fi, puh. 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Tekniikantie 12, 02150 Espoo
 www.yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
 psy@yrittajat.fi, puh. 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
 www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 info@rp-yrittajat.fi, puh. 050 463 2370

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, 28100 Pori
 www.yrittajat.fi/satakunta
 satakunta@yrittajat.fi, puh. 050 312 9301

SAVON YRITTÄJÄT

Kauppakatu 28 B, 3. krs, 70110 Kuopio
 www.yrittajat.fi/savo
 savo@yrittajat.fi, puh. 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
 www.yrittajat.fi/uusimaa
 toimisto@uudenmaanyrittajat.fi, puh. 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
 www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
 vsy@yrittajat.fi, puh. 02 275 7100

FINNVERA OYJ

Vaihde 029 460 11
Puhelinpalvelu 029 460 2580
Sähköposti etunimi.sukunimi@finnvera.fi
finnvera.fi

HELSINKI

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET**HELSINKI**

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15, rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Piippukatu 11, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Askonkatu 2, 7. krs, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 2, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7, 5. krs, 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Kalevantie 2, 33100 Tampere

TURKU

Humalistonkatu 1, 20100 Turku

VAASA

Virastotalo, Wolffintie 35, 65200 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO**FINNVERA PLC****REPRESENTATIVE OFFICE IN
ST. PETERSBURG**

Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta
puhelin +358 405 088 956

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
puhelin 029 506 0000
tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Cygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Pellavatehtaankatu 25, 33100 Tampere
Yliopistonkatu 38 (Attila), 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Wolffintie 35 B, 5. krs, 65200 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
puhelin 0295 026 500
ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Valtakatu 12 B, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Porkkalankatu 1,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
00170 Helsinki

puhelin 010 606 000

tem.fi